

Shkollat e fshatit : 3 Kl. (Mangalem)
 : Elmi Kanda roje 180
 : Maria Fani " 60

Shkollat e fshatit : 3 Kl. (Gjokaj)
 : Lambini Asa roje
 : Maria Polo " 60

Shkollat e fshatit : 3 Kl. (Gjokaj)
 : Lambini Asa roje
 : Fotini Capa " 60

Shkollat e krahut : 3 Kl. (Gjokaj)

Shkollat e krahut : 3 Kl. (Gjokaj)
 : Vahit Tuf roje
 : Ahmet Mehmet " 60
 : Mehmet Kebabci " 60

Shkollat e fshatit : 3 Kl. (Mangalem)
 : Elmi Kanda roje 180
 : Maria Fani " 60

Shkollat e fshatit : 3 Kl. (Gjokaj)
 : Lambini Asa roje
 : Maria Polo " 60

Shkollat e krahut : 3 Kl. (Gjokaj)
 : Vahit Tuf roje
 : Ahmet Mehmet " 60
 : Mehmet Kebabci " 60

VALBONA NATHANAILI

UETPRESS

RRUGA E MUNDIMSHME E SHKOLLËS SHQIPE

Çështje, politika & veprimtari në fushën e arsimit, 1912-1944

Me parathënie nga Aleko Minga

MONOGRAFI

Libra të tjerë nga Valbona Nathanaili

- 2015, maj. *Arsim parauniversitar 2015⁺*. (Së bashku me Tomi Treska, Ylljet Aliçka, Edi Puka, Mateo Spaho). Tiranë: UET Press.
- 2014, shtator. *Ambasadorët tanë. Pikëtakime të diplomacisë me krijimtarinë*. Tiranë: UET Press.
- 2013, dhjetor. *Arsim dhe pabarazi. Sfida e perceptimit ndryshe*. Tiranë: UET Press.
- 2013, tetor. *Fizika 11* (si lëndë me zgjedhje). Për mësuesit e fizikës së klasës së 11-të. Tiranë: PEGI.
- 2012, tetor. *Copëza nga historiku i arsimit* (në disa rrethe të vendit). Editor. Tiranë: AU Press.
- 2011, dhjetor. *Reforma dhe legjislacioni* (arsimi parauniversitar). Çështje, praktika & politika. Rasti shqiptar. Tiranë: AU Press.
- 2010, *Albania Rock: Dokumenta politikë, zona europiane e arsimit të lartë*. Tiranë: AU Press.

Libra përkthyer nga Valbona Nathanaili (punë vetëm ose në grup)

- 2013, korrik *Demokratizimi i Shqipërisë. Demokracia nga brenda*. (Së bashku me Milika Dhamo). Autor: Theodore Kaltsounis. Tiranë: UET Press, ISBN 978-99956-36-90-7
- 2013, prill *Pasojat e modernitetit*. (Së bashku me Fatos Tarifa & Bleriana Bino). Autor: Anthonny Giddens. Tiranë: UET Press, ISBN 978-99956-39-67-9.
- 2011, nëntor *Drejtori i shkollës i shek XXI. Çështje aktuale të lidërshipt dhe të politikës*. Autorë: Pierce & Stapleton. Tiranë: UFO Press, ISBN 978-9928-127-02-0.
- 2011, prill *Reforma shkollore nga brenda jashtë. Politikat, praktikat dhe performanca*. Autor: Richard F. Elmore. Botimi original nga Harvard Press. Tiranë: U.F.O Press, ISBN 978-99956-19-71-8
- 2011, shkurt *Zhvillimi si liri*. (Së bashku me Tritan Verteniku). Autor: Amartya K. Sen. Tiranë: U.F.O Press, ISBN 978-99956-19-74-9
- 2008, *Portokalli fluturues rrëfen historitë e tij*. Autorë: Johan Galtung & Andreas Galtung. Tiranë: U.F.O Press, ISBN 978-99956-19-09-1
- 2008, janar *Vizatimi me laps*. Autor: Thomas Wang. Tiranë: U.F.O Press.
- 2008, janar *Etika në media, çështje dhe raste*. (Së bashku me Viola Gjylbegu & Bledi Lami). Autorë: Philip Patterson, Lee Wilkins. Botimi original nga McGraw Hills. Tiranë: U.F.O Press, ISBN 978-99956-19-31-2
- 2005 *Epidemiologjia*. (Së bashku me Lauren Muhametaj). Autor: Leon Gordis. Botimi original nga Elsevier. Tiranë: U.F.O Press, ISBN 978-99956-19-30-5
- 2005 *Transendencë & Transformim*. Autor: Johan Galtung. Tiranë: U.F.O Press, ISBN 978-99943-951-9-4

RRUGA E MUNDIMSHME E SHKOLLËS SHQIPE

Çështje, politika & veprimtari në fushën e arsimit, 1912-1944

VALBONA NATHANAILI

Me parathënie nga Aleko Minga

Tiranë, mars 2016

Titulli i librit: Rruga e mundimshme e shkollës shqipe.
 Çështje, politika & veprimtari në fushën e arsimit, 1912-1944
Autor: Valbona **NATHANAILI**
Art grafik: Besnik **FRASHNI**

Libri është pjesë e kolanës **“MONOGRAFI, ESSE & STUDIME”**.

© 2016 Autori & UET Press. Të gjitha të drejtat të rezervuara.

Asnjë pjesë e këtij botimi, mbrojtur nga ligji nr. 9380, dt. 28.04.2005 i Shtetit Shqiptar “Për të drejtat e autorit dhe të drejta të tjera lidhur me të”, nuk mund të riprodhohet, ruhet, transmetohet a përdoret me asnjë formë a mjet grafik, elektronik apo mekanik, përfshirë por jo kufizuar fotokopje, skanime, digjitalizim, rrjet web apo sisteme të tjerë, pa lejen me shkrim të autorit dhe të botuesit.

Universiteti European i Tiranës

Shtëpia Botuese Universitare “UET Press”

Adresa: Bulevardi “Gjergj Fishta”, Nd.70, H.1, Kodi Postar 1023, Tiranë, Shqipëri.

uetpress@uet.edu.al

www.uet.edu.al/uetpress

Botimet UET Press certifikohen pranë Zyrës Shqiptare për Mbrojtjen e të Drejtave të Autorit.

International Standard Book Number (ISBN) 978-9928-190-68-0

Libri është kataloguar në datën e publikimit pranë Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë dhe Bibliotekës së Universitetit European të Tiranës.

Shtëpia Botuese Universitare
“UET Press” është pjesë e
Universitetit European të Tiranës.

Tiranë, mars 2016

ANDREAS

MËSUESIT MË TË MIRË QË KAM NJOHUR

Mirënjohje

Hartimi i librit ka marrë shumë kohë, mund e energji, një projekt i nisur vite më parë, i mbushur me dilema dhe hamendje në lidhje me rezultatin, vendosmëri dhe pasiguri rreth mënyrës së trajtimit, dëshirë e pasion për ta përfunduar. Ideja fillestare ishte të pasqyroja vetëm jetëshkrimet e të gjithë ministrave të Arsimit, në detyrë që me fillimin e historisë së shtetit shqiptar. Ideja fillestare u plotësua dhe u zgjerua me çështje, politika & veprimtari të vetë institucionit të arsimit dhe, vetë periodha, u ngushtua, për të pasur mundësi për të pasqyruar në mënyrë sa më të plotë veprimtarinë e të gjithë institucionit të arsimit.

Falënderim i veçantë për stafin e Arkivës Qendrore të Shtetit (AQSh), për komunikimin e ngrohtë dhe mbështetjen e vazhdueshme, ndihmën dhe përkushtimin në gjetjen e dokumenteve dhe vënien në dispozicion në një kohë shumë të shpejtë dhe me shumë dashuri.

Falënderoj pa masë Besnik Frashnin, dizajnin krijues të UET Press, për punën e palodhur dhe cilësore.

Falënderoj dy studiues, Gjergj Frashëri dhe Bashkim Lahi, për konsultat e vazhdueshme dhe serioze për çështjen e simbolikës së arsimit.

Jam në borxh të thellë me profesorin e nderuar, Prof. Aleko Mingën, që lexoi draftin e parë të librit dhe bëri një parathënie shumë dinjitoze. E falënderoj pa masë. Jo vetëm për parathënien. Për të gjithë studentët e Fakultetit të Shkencave të Natyrës, Prof. Minga përfaqëson atë plejadë të ndritur pedagogësh që i bëjnë nder këtij vendi dhe e lartësojnë figurën e mësuesit në maja që vështirë se mund të arrihen me standardet e sotme.

Ben Andoni, gazetar, studiues dhe përkthyes i talentuar ka qenë gjithmonë një pikë e mirë referimi në këta vite që merrem me librin. Këshillat dhe sugjerimet e tij janë gjithmonë me shumë vlere.

Falënderoj pa masë dy vajzat e mia, Ivën dhe Junën, që mirëpresin, mbështesin dhe inkurajojnë vazhdimisht nisma të kësaj natyre.

Në shkrimet e mia kam privilegjin të kem një kritik shumë cilësor, bashkëshortin tim, Andrea Nathanaili, ish-mësues dhe profesor, këshillat, komentet, sugjerimet dhe vërejtjet e të cilit janë të parat dhe të fundit që i pres me padurim dhe i vlerësoj pa masë, që i japin jo vetëm qartësi, por edhe drejtim shumë prej ideve fillestare.

Një mirënjohje e veçantë për shumë ish-kolege dhe kolegë, që sot vazhdojnë të japin mësim në shkollat e mesme të Tiranës, për kohën e kaluar bashkë dhe mendimet e shkëmbyera për rritjen e cilësisë në shkollë.

Shpresoj shumë që nga leximi i librit do mund të merret një mesazh i rëndësishëm, se në ditët e sotme, ndërsa flasim e flasim për shkollën shqipe dhe mendojmë se kemi arritur diçka, ka shumë për të mësuar nga reformat, vendimet, legjislacioni e nismat, sikundër edhe nga pasioni, përkushtimi e mençuria e njerëzve që kanë udhëhequr arsimin në këtë periudhë.

RRUGA E MUNDIMSHME E SHKOLLËS SHQIPE

Çështje, politika & veprimtari në fushën e arsimit, 1912-1944

VALBONA NATHANAILI

Përmbajta

	Nga Aleko Minga
PARATHËNIE	Faqe xiii
	Nga Valbona Nathanaili
RRETH LIBRIT	Faqe xv

1	1912 - 1920
KREU	Faqe 1

2	1920 - 1925
KREU	Faqe 37

3	1925 - 1939
KREU	Faqe 93

4	1939 - 1943 <i>Pushtimi italian</i>
KREU	Faqe 249

5	1943 - 1944 <i>Pushtimi gjerman</i>
KREU	Faqe 281

TABELA	
Tabelë 1:	Orari i mësimave të Shkollës Fillore, Meshkuj, Nr. 1. F. 26
Tabelë 2:	Pasqyrë përmbledhëse, viti shkollor 1919-1920. F. 45
Tabelë 3:	Statistikë e përmbledhëse të Shkollave të Shtetit. Vjetit Shkollor 1920-1921. F. 59
Tabelë 4:	Statistikë për shkollat e qarkut të Tiranës. F. 75
Tabelë 5:	Shkollat, mësuesit dhe rrogat e tyre për qarkun e Tiranës, viti 1921. F. 76
Tabelë 6:	Të dhëna për shkollat, numrin e klasave, të nxënësve dhe të mësuesve në qytetin e Shkodrës. F. 77
Tabelë 7:	Fletoret shqiptare që botohen më vitin 1925, sipas Ministrisë së Punëve të Brendshme të shtetit shqiptar. F. 96
Tabelë 8:	“Jet-shkrim” i mësuesve Mustafa Llubani dhe Mehdi Bedalli. F. 97
Tabelë 9:	Lista emërore e mësuesve që japin mësim në shkollat private grekophone të rrethit të n/prefekturës së Çamërisë, datë 2.3.1930. F. 144
Tabelë 10:	Pasqyrë përmbledhëse e statistikës arsimore, viti shkollor 1928-1929. F. 155
Tabelë 11:	Statistikë mbi shkollat fillore private. Viti shkollor 1929-1930. F. 165

Tabelë 12: Listë mbi të ardhurat nga taksa shkollore në qytete të ndryshme. F. 195

Tabelë 13: Listë, mbi mënyrën e shkrimit të emrave që duhen rregulluar që të jenë vërtetë shqip. F. 196

Tabelë 14: Nxënës që kanë fituar Bakalloreatin (pjesën II), pranë Liceut Kombëtar të Korçës, sesi i qershorit, 1935. F. 204

Tabelë 15: Statistikë e përgjithshme e shkollave fillore, viti shkollor 1930-1931. F. 205

Tabelë 16: Budget Suplementar i Ministris s'Arsimit për Vjetin Financjar 1931-1932. F. 207

Tabelë 17: Statistikë për vitin shkollor 1935-1935. F. 220

Tabelë 18: Lista emërore e bursistëve të jashtëm, datë 30.12.1936. F. 227

Tabelë 18-1: Lista emërore e bursistëve të jashtëm, datë 30.12.1936 (që nuk u dihen vendbanimet e sakta). F. 227

Tabelë 19: Raportim për ndjekjen e kurseve kundër analfabetizmit (meshkuj) sipas Inspektorateve të zonave Berat, Durrës, Elbasan dhe Gjirokastrë, datë 4.4.1938. F. 231

Tabelë 20: Pasqyrë e kurseve kundër analfabetizmit (gra), sipas zyrave të inspektorëve. F. 234

Tabelë 21: Raportim për regjistrimin, ndjekjen dhe marrjen e dëshmisë së kurseve kundër analfabetizmit (gra) në Përmet, Durrës, Gjirokastrë dhe Berat, datë 19.7.1938. F. 235

Tabelë 22: Organizimi i shkollave italiane fillore në Shqipëri, viti shkollor 1939-1940. F. 254

Tabelë 23: Lista e teksteve për vitin shkollor 1940-1941, që Ministria e Arsimit ka në shtyp. F. 264

Tabelë 24: Rezultatet e nxënësve në sesionin II, viti shkollor 1939-1940, Liceu Korçë. F. 272

Tabelë 25: Statistikë për numrin e nxënësve të regjistruar dhe atyre të pranuar, si dhe i bursistëve në katër institute të mesëm të lartë, viti shkollor 1940-1941. F. 273

Tabelë 26: Programi i Shkollës Normale për vitin shkollor 1942-1943. F. 291

Tabelë 27: Pasqyrë mbi gjendjen e mësuesve Abdurahman Buza dhe Lasgush Poradeci. F. 297

Tabelë 28: Shkolla si fuqi mësimore, viti shkollor 1942-1943, F. 301

Tabelë 29: Statistikë e arsimit fillor, përpiluar në bazë të kuadrit, viti shkollor 1943-1944. F. 302

FIGURA

Figurë 1: Faksimile të disa prej vendimeve të mbledhjes së radhës të Këshillit të Ministrave të Qeverisë së Vlorës. *Burimi:* AQSh. Fondi: Kryesia e Qeverisë së Përkohshme të Vlorës (kopje të nxjerra nga Lef Nosi, shqip). F. 8

Figurë 2: Faksimile e shkresës drejtuar Drejtorisë së Përgjithshme të Arsimit, Shkodër, nga nën-Prefekti i Peshkopisë në lidhje me frekuentimin e shkollës. F. 28

Figurë 3: Faksimile e qarkores për të punuar në shkollë "Parashkresë mbi përmbajtjen e sjelljen në shërbim të zyrtarëve, nënzyrtarëve e shërbëtorëve shqiptarë". Qarkorja dërgohet nga Drejtori i Përgjithshëm, Luigj Gurakuqi. F. 29

Figurë 4: Gjendja e shkollave në qytetin e Elbasanit, datë 4. 4. 1920. F. 46

Figurë 5: Faksimile e faqes 1 të dokumentit që përmban shkollat dhe mësuesit e rrethit të Beratit, nëntor-dhjetor 1920. F. 47

Figurë 6: Certifikatë, Sotir Peci, për mbarimin e studimeve pranë shkollës greke, Korçë. F. 49

Figurë 7: Telegram drejtuar redaksisë së "Diellit" për humbjen e Hil Mosit. F. 66

Figurë 8: Faksimile e një pjese të dokumentit të kategorizimit të arkivës personale të Kristo Dakos pranë Arkivit Qendror të Shtetit. Arkiva personale "Kristo Dako" është dorëzuar më 26.3.1975, nga Aleksandër Kristo Dako. Arkiva përmban 46 artikuj, korrespondenca, publikime e letra rreth veprimtarisë e aktivitetit të Kristo Dakos, si dhe një biografi të hollësishme. Në paraqitjen e jetëshkrimit të z. Kristo Dako, këto materiale kanë qenë burimi kryesor referues. F. 69

Figurë 9: Përcjellje e vendimit të ministrit të Arsimit, Rexhep Mitrovica, për moslejimin e hapjes së shkollave private. *Burimi:* Rregullore dhe ligje, viti 1924. F. 78

Figurë 10: Faksimile e një prej qarkoreve dërguar shkollave, firmosur në emër të ministrit të Arsimit, nga Aleksandër Xhuvani. F. 83

Figurë 11: Fotokopje e vendimit të kalimit të kompetencave nga Kryetari i Këshillit të Naltë, S. Peci te kryeministri, F. Noli. *Burimi:* Rregullore dhe ligje, viti 1924. F. 86

Figurë 12: Fotokopje e një pjese të programit të qeverisë së Fan Nolit. *Burimi:* Rregullore dhe ligje, viti 1924. F. 87

Figurë 13: Faksimile e dekretit për emërimin e Kostaq Kottës si inspektor shkollash në Berat, datë 3 prill 1917, fleta 1. Në fletën 2 shkruhet: “Betimi u dha. Në Berat, më 14.04.1917. Me urdhër të Korpskommandatit, rroga u shtua në 320 korona nga data 1.11.1917. F. 92

Figurë 14: Faksimile e dekret-ligjit për syprimimin e Ministrisë së Arsimit. *Burimi:* Rregullore dhe ligje, viti 1924. F. 99

Figurë 15: Kopje e faqes së librit nga “Historija e Skënderbeut”, dërguar nga Shemsî Gabran Libohova, pranë Ministrisë së Arsimit, F. 105

Figurë 16: Faksimile e dekretit për krijimin e dekoracionit të Kryqit të Kuq Shqiptar. *Burimi:* Fletorja zyrtare, 10 Kallnuer 1928, f. 7. F. 114

Figurë 17: Qarkore telegrafike mbi disa dekorime (A. Dibra). F. 157

Figurë 18: Faksimile e Përmendores, mbi gjendjen e shkollës shqipe, shkruar nga Hil Mosi. F. 159

Figurë 19: Faksimile e Qarkores për shikimin shëndetësor të kandidatëve për në shkolla Normale dhe për mësues. F. 182

Figurë 20: Faksimile e letrës (faqe 3) së Hil Mosit drejtuar Mbretit Zog I për rëndësinë e unifikimit të gjuhës së përdorur në institucionet shtetërore. F. 199

Figurë 21: Faksimile e emërimit të Mirash Ivanaj, si profesor, pranë Institutit Femëror, Tiranë, 15 nëntor 1945. F. 210

Figurë 22: Faksimile e faqes së parë së diplomës së Mirash Ivanaj, Universiteti i Romës, Itali. F. 211

Figurë 23: Vendime të mbledhjes së radhës së Këshillit të Ministrave të Qeverisë së Vlorës. Një nga vendimet (Nr. 4) është emërimi i z. Dhimitër Berati si shkruer i Kryetarit të Qeverisë së Përhershme të Vlorës. *Burimi:* AQSh. Fondi: Kryesia e Qeverisë së Përkohshme të Vlorës (kopje të nxjerra nga Lef Nosi, shqip). F. 213

Figurë 24: Poster i shfaqjes së dramës “Besa” të Sami Frashërit, organizuar nga “Rinija Korçare”. F. 229

Figurë 25: Faksimile e korrespondencës ndërmjet kryetarit të Shoqatës Kombëtare “Dante Alighieri” me ministrin e Arsimit, z. A. Dibra, për zhvillimin e kurseve të gjuhës italiane. F. 238

Figurë 26: Faksimile e kërkesës së Millosh Gjergj Nikollës, drejtuar ministrit të Arsimit, për zgjatjen e lejes shëndetësore. F. 246

Figurë 27: Faksimile e librezës së jetëshkrimit të nëpunësit të shtetit, Dhimitër Fullani. F. 257

Figurë 28: Faksimile e botimit që përmban legjislacionin e ri, dërguar nga Ministria e Arsimit, Romë. F. 270

Figurë 29: Faksimile e qarkores dërguar Ministrisë së Arsimit nga Kryeministri, Shefqet Vërlaci, për abonimin dhe blerjen e dy periodikëve italianë. F. 273

Figurë 30: Faksimile e paraqitjes së veprës së Koliqit “Poetët e mëdhej t’Italis” në revistën “Përpjekja shqiptare”. *Burimi:* “Përpjekja shqiptare”, drejtor-pronar, Branko Merxhani. F. Tiranë, mars 1937. F. 279

Figurë 31: Faksimile e ftesës dërguar Norbert Jokl nga ministri i Arsimit, z. Ernest Koliqi, për të qenë pjesë e stafit të kësaj ministrie. *Burimi:* Mirënjohja për ekzistencën e kësaj shkrese shkon për studiuesin italian të pasionuar pas historisë shqiptare, z. Paolo Munner. F. 280

Figurë 32: Faksimile e shkresës dërguar Dhimitër Beratit, për të qenë përsëri pjesë e stafit të Ministrisë së Jashtme. F. 283

Figurë 33. Lista e dëmeve të ndërtesave, orendive dhe mjeteve mësimore të shkollave të djegura e të dëmtuara nga okupatori fashist në Berat. F. 284

Figurë 34. Faksimile e certifikatës së gjendjes civile, Bashkia Prishtinë, Shteti Shqiptar, e mësuesit Ibrahim Mehmeti (Zaimi). F. 286

Figurë 35: Faksimile e dokumentit për kalimin në bankë të parave të dhuruara nga komuniteti i Ballshit për ndërtimin e shkollave. Personi përgjegjës, Baki Ballshi. F. 289

Figurë 36: Certifikatë mirësjelljeje lëshuar për mësuesin Emin Hamzagaj nga Kryetari i Komunës, sipas kërkesës së të interesuarit. 292

Figurë 37: Faksimile e një prej Qarkoreve për abrogimin e disa prej ligjeve, të aprovuar gjatë pushtimit italian. F. 294

Figurë 38: Faksimile e një pjese të deklaratës për për “pastërinë politike” të Gabriel Meksit, profesor në Liceun e Tiranës, nënshkruar nga Hysni Babameto dhe Sotir Papalite. F. 297

Figurë 39: Faksimile e riformimit të Shoqërisë Shqiptare “Albania”, Vjenë. F. 299

Figurë 40: Dëftesa e Lirimit e Ismail Imetit, lëshuar nga Shkolla Filllore “Moisi Golemi”, Kërçovë, Tetovë, viti shkollor 1942-1943. F. 304

Dr. Mihal Turtulli

1847-1935

U lind në Korçë. Fëmijërinë e adoleshencën i kalon në El Faiyûm, Egjipt. Diplomohet në Liceun Francez të Aleksandrisë dhe studion mjekësi në Greqi dhe Francë, duke u specializuar në okulistikë. Kthehet në Egjipt më 1885 dhe punon si mjek në spitalet e Kajros deri më 1912, vit kur kthehet në Shqipëri. Martohet me grua franceze dhe konsiderohet si personi më inteligjent dhe më i arsimuar në Shqipëri.*

Më 21 shkurt 1914 është pjesë e Delegacionit Shqiptar në NeuWied mbi Rhine, Gjermani, për t'i ofruar kurorën Princit Wilhelm zu Wied. Më 20 maj 1914 emërohet Ministër i Arsimit (dhe Shëndetësisë), post që e mban në të dyja qeveritë e Turhan Pashë Përmetit në kohën e Princ Wied.

Në Kongresin e Lushnjës është përfaqësues i komunitetit ortodoks. Më tej, me vendim të Kongresit të Lushnjës, është anëtar i “Mërgatës shqiptare”, pranë Konferencës së Paqes në Paris, së bashku me Imzot Luigj Bumçi dhe Mehmet Konica, si dhe anëtar i Këshillit të

Lartë të Regjencës për të përfaqësuar “mëvetësinë” e shtetit shqiptar deri sa të vijë mbreti në fron në Shqipëri, së bashku me shkëlqesinë e tij Aqif Pashë Biçakun (Elbasanin), z. Abdi bej Toptani dhe imzot Luigj Bumçi.** Më 21 prill 1921 jep dorëheqjen nga Këshilli i Lartë dhe largohet nga Shqipëria. Zogu e dënon në mungesë me 101 vite burg.

Më 21 shtator 1921 përfiton nga një amnisti e përgjithshme dhe kthehet në Shqipëri për pak kohë. Gjatë periudhës 1925-1926 është anëtar i KONARES (Komitetit Revolucionar Kombëtar). Vitet e fundit të jetës i kalon në Egjipt. Aty ndërron jetë.

* Gurakuqi, R., 2013. *“Shqipëria dhe çështja shqiptare pas Luftës së Parë Botërore”. 1 nëntor 1918 – 9 nëntor 1921. Statusi, kufijtë dhe rindërtimi shtetëror.* UET Press: Tiranë: f. 186.

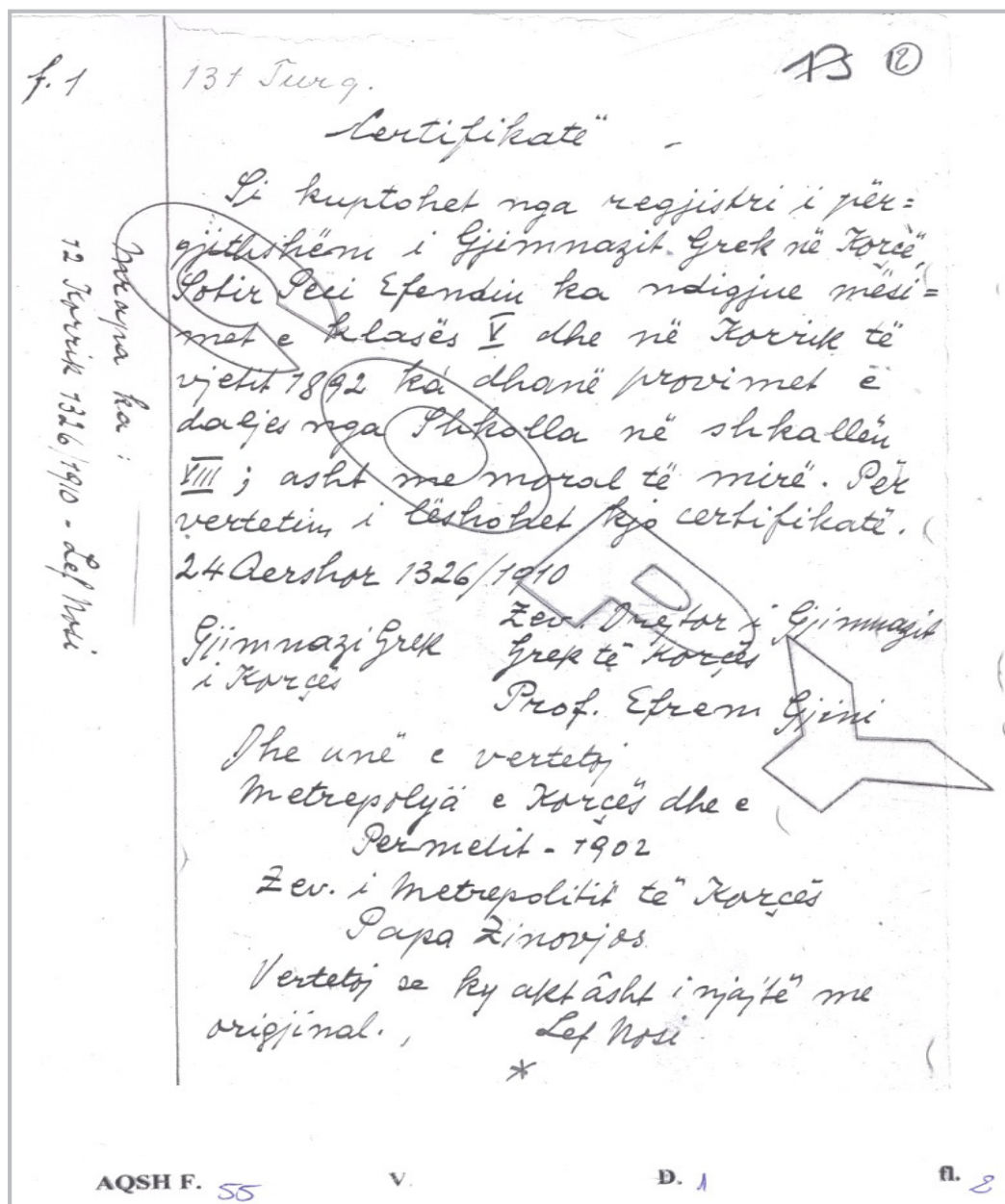
** Elsie, R. (2012). *A Biographical Dictionary of Albanian History.* New York: I.B. Tauris & Co. Ltd., f. 448.

janë fqinjët e saj, veçanërisht Jugosllavia. Peci qëndron në Tiranë me shpresën se do të arrinte të bindte Nolin për legjitimizimin e qeverisë së re nëpërmjet organizimit të zgjedhjeve të reja, ose thirrjes së Asamblesë së zgjedhur më Dhjetor 1923. Me dështimin e qeverisë së Nolit, mërgon jashtë shtetit. Ndërron jetë në Follorinë, Greqi. Nga kontributet e tij në fushën e arsimit citohen shumë tekste shkollore, si dhe futja e eksperimentit në lëndët e shkencave të natyrës. “Mësues i Popullit”

Botime

1906 “*Methodë për të mësuar gjuhën engleshche*”, autor Sotir Peci, Boston: Shtypshkronja “Kombi”, 110 f. Botimi me shënime nga autori.

Figurë 6: Certifikatë, Sotir Peci, për mbarimin e studimeve pranë shkollës greke, Korçë.

15 NËNTOR 1920 – 1 KORRIK 1921

Qeveria e parë e kryesuar nga Iliaz Vrioni

Në këtë mandat qeverisës, Shqipëria intensifikon përpjekjet për t'u pranuar si anëtare e Lidhjes së Kombeve, me shpresën se kjo do të ndihmonte në sigurimin dhe në mbështetjen e pavarësisë së saj. Delegacionin shqiptar që do të paraqiste kërkesën për pranim e kryeson Fan Noli. Pjesë e tij janë edhe Pandeli Cales dhe Adhamadhit e Hil Mosi. Më 22 nëntor 1920, nën kryesinë e Lord Robert Cecil, delegacioni pyetet dhe raporton për gjendjen e vendit, përfshirë formën e qeverisjes, fenë, arsimin, sistemin e doganave e popullsinë e vendit. Më 19 dhjetor 1920 shteti shqiptar njihet si Shtet i lirë dhe Sovran edhe nga Lidhja e Kombeve.

Në fillim të viteve 1920, Lidhja e Kombeve kishte vërejtur se shteti shqiptar kishte një situatë jashtëzakonisht të vështirë financiare. Ekonomia varej tërësisht nga bujqësia, por me metoda shumë të prapambetura kultivimi. Nevojat më urgjente ishin: zhvillimi i bujqësisë, tharja e kënetave, ndërtimi i rrugëve, një fushatë kundër malaries, ngritja e bankave, zhvillimi i pasurive minerare veçanërisht i qymyrit dhe naftës. Financat e shtetit ishin në një borxh të vazhdueshëm dhe ekzistonte problemi i përhershëm me pagesat. Taksat përbënin vetëm 6% të të ardhurave (edhe për më të pasurit), inspektorët e taksave korruptoheshin lehtësisht dhe, për më tepër, vetëm ¼ e të ardhurave deklaroheshin. Me synim ndërtimin e shtetit, Shqipëria kishte nevojë për të ardhura të qëndrueshme, për investime të huaja dhe një hua të huaj, por asnjë prej tyre nuk mund të realizohej pa stabilitet politik.⁵⁴

⁵⁴ Austin, R. C. (2012). *Founding a Balkan State: Albania's Experiment with Democracy, 1920-1925*. Toronto: University of Toronto Press, f. 16.

MINISTËR I ARSIMIT KRISTO FLOQI

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin

Në përpjekjet që bën ministria për të reformuar sistemin arsimor, futet edhe kategorizimi i mësuesve, por një gjë e tillë ngjall reagim nga mësuesit e Shkodrës. Sipas kërkesës së dërguar Ministrisë nga Drejtoria Arsimore e këtij qyteti, meqenëse në këtë kategorizim nuk janë marrë në konsideratë vitet në shërbim përpara viti 1921, shumë arsimtarëve u ulet kategoria në mënyrë të padrejtë. Probleme të tjera që ngrenë arsimtarët e këtij rrethi lidhen me rrogat e ulëta dhe me lëvizjet e mësuesve nga një shkollë në tjetrën. Akoma, po sipas tyre, libri i këndimit që përdorin nxënësit ka gjëra që janë në kundërshtim me fenë muhamedane.

Gjatë kësaj periudhe Ministria e Arsimit harton një rregullore mbi detyrat dhe të drejtat e arsimtarëve, N. 1082/II – 4-IV-21.⁵⁵

Drejtori i një shkolle mban administrimin e shkollës dhe:

është përgjegjës për të aplikuar ligjet, të kryemit e ligjeve, të kryemit e urdhënavet e t'udhëzimeve t'autoriteteve shkollore, si edhe për të mbajturin e rregullës në Shkollë; kujdeset për pastërtin e për hygjienën e Shkollës, e për çdo masë që duhet marrë për këto punë do të

⁵⁵ AQSh. Fondi nr. 295, viti 1921, dosja nr. 53, fl. 7-11.

30 JANAR 1920 – 14 NËNTOR 1920

Qeveria e kryesuar nga Sulejman Delvina, 38

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin, 38
Kongresi Arsimor i Lushnjës, 39
Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë, 41
Raportime dhe çështje nga rrethet, 41
Statistika dhe të dhëna (shkollat dhe mësuesit), 43
Emërime dhe në detyrë, 46
Jetëshkrim, Sotir Peci, 48

15 NËNTOR 1920 – 1 KORRIK 1921

Qeveria e parë e kryesuar nga Iliaz Vrioni, 50

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin, 50
Botime, 52
Emërime dhe në detyrë, 52
Jetëshkrim, Kristo Floqi, 53

11 KORRIK 1921 – 16 TETOR 1921

Qeveria e koalicionit e kryesuar nga Iliaz Vrioni, 55

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin, 55
Raportime dhe çështje nga rrethet, 57
Statistika dhe të dhëna (shkollat dhe mësuesit), 58

16 TETOR 1921 – 6 DHJETOR 1921

Qeveria e kryesuar nga Pandeli Evangjeli, 60

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin, 60

Në vijim: disa qeveri me kohëzgjatje të kufizuar, 63
Jetëshkrim, Hil Mosi, 64
Jetëshkrim, Hasan Prishtina, 67
Jetëshkrim, Kristo Dako, 68

24 DHJETOR 1921 - 25 SHKURT 1924

Qeveria e kryesuar nga Xhafer Ypi & qeveria e parë e kryesuar nga Ahmet Zogu, 70

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin, 70
Shkollat e huaja dhe të minoriteteve, 73
Muzeu Kombëtar, 74
Raportime dhe çështje nga rrethet, 74
Statistika dhe të dhëna (shkollat dhe mësuesit), 74
Jetëshkrim, Rexhep Mitrovica, 78
Jetëshkrim, Aleksandër Xhuvani, 79

3 MARS 1924 – 10 QERSHOR 1924

Qeveria e kryesuar nga Shefqet Vërlaci & qeveria e kryesuar nga Iliaz Vrioni, 84

16 QERSHOR 1924 – 24 DHJETOR 1924

Qeveria e kryesuar nga Fan Noli, 85

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin, 86
Jetëshkrim, Stavro Vinjau, 88

24 DHJETOR 1924 – 5 JANAR 1925

Qeveria e kryesuar nga Iliaz Vrioni, 89

Jetëshkrim, Kostaq Kotta, 90

30 JANAR 1920 – 14 NËNTOR 1920

Qeveria e kryesuar nga Sulejman Delvina

Duke filluar nga gjashtëmujori i dytë i vitit 1919 rritet mosbesimi dhe pakënaqësia ndaj qeverisë së Durrësit. Në këto kushte, ndihet nevoja e zëvendësimit të saj me një qeveri të re, e cila duhet të ndjekë një politikë më të vendosur kombëtare.⁴³

Në janar të vitit 1920, 50 delegatë nga krahina të ndryshme dhe faktorë të shumtë politikë e fetarë nga i gjithë vendi, mbledhen në Lushnjë, në Kongresin Kombëtar të Lushnjës. Boshtin e punimeve të Kongresit të Lushnjës e përbën ideja e rimëkëmbjes së shtetit shqiptar, të ngritur pas kaq përpjekjesh dhe sakrificash më 28 nëntor 1912. Statuti i Lushnjës quhet edhe kushtetuta e parë e Shtetit Shqiptar, e miratuar nga një përfaqësi kombëtare.⁴⁴

Një nga vendimet e Kongresit të Lushnjës është formimi i qeverisë së re kombëtare, e cila duhet të veprojë brenda formës aktuale monarkike të qeverisjes, deri në zgjidhjen e formës së mëtejshme të regjimit. Drejtimi i qeverisë i besohet Sulejman bej Delvina, ndërsa forma monarkike e qeverisjes, e përfaqësuar nga “princi” si kryetar shteti dhe shprehës i sovranitetit, i kalon “Këshillit të Lartë të Regjencës”, i përbërë, ky i fundit, nga katër përfaqësues, të katër besimeve fetare kryesore: Aqif Pashë Biçaku (Elbasani), bektashi; Abdi bej Toptani, *sunni* myslyman; Mihal Turtulli, ortodoks; Luigj Bumçi, katolik.

Qeveria vendoset në Tiranë dhe, më 11 shkurt 1920, Tirana shpallet kryeqyteti i përkohshëm i

Shqipërisë (statusin e kryeqytetit e fiton të plotë më vitin 1925, nga Asambleja Kushtetuese). Në qeverinë e drejtuar nga Sulejman Delvina, posti i Ministrit të Arsimit i besohet Sotir Pecit. Në vazhden e vendimeve dhe detyrave të këtij kongresi, Peci i kushton një rëndësi të veçantë organizimit kombëtar të arsimit dhe njësimit të tij. Ai është iniciatori i thirrjes së Kongresit të Parë Arsimor.

MINISTËR I ARSIMIT SOTIR PECI

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin

Gjatë kësaj periudhe, Ministria e Arsimit kujdeset për organizimin e institucioneve arsimore të ndryshme, rregullon administrimin dhe inspektimin e shkollave, përgatit dhe vë në veprim ligjet e rregulloret e nevojshme mbi arsimin fillor të detyrueshëm e falas, merret me sigurimin e frekuentimit shkollor të rregullt, formon një komision teknik, në qendër, për të studiuar e hartuar programe shkollore të përshtatshme për nevojat e vendit, bazuar në parimet pedagogjike të kohës, përgatit instrumentet e udhëzimet e duhura për zbatimin e mirë të këtyre programeve në shkolla, duke hartuar e botuar shumë tekste shkollore. Sa i takon personelit mësimor, përpiqet të zgjedhë sa më shumë mësues nga shkollat normale për mësues. Një nga arritjet më të mëdha të kësaj kohe, është organizimi

⁴³ Cici, A. (2013). *Marrëdhëniet shqiptaro-italiane në vitet 1920-1934*. UET Press: Tiranë, f. 26.

⁴⁴ Omari L. et al (2007). *Historia e shtetit dhe e së drejtës në Shqipëri*. Tiranë: Luarasi, f. 331.

dhe mbajtja e Kongresit Arsimor të Lushnjës.

Gjatë kësaj periudhe, plotësohet pothuaj i gjithë mozaiku i shtrirjes gjeografike të vendimmarrjes e kontrollit të Ministrisë së Arsimit me drejtoritë arsimore të qyteteve të ndryshëm, të cilat, për shkak të pushtimit ose ndikimeve të jashtme, herë ishin në varësi të saj dhe, herë të tjera, në varësi të autoritetit pushtues. Më 16.3.1920, Drejtoria e Arsimit Shkodër njofton Ministrinë e Arsimit se varet prej saj. Ministrisë së Arsimit i bashkohet edhe prefektura e Gjirokastrës, që deri në këtë periudhë ka qenë nën sundimin italian.

Sa i takon kërkimit shkencor, i takon kësaj kohe ngritja e disa shërbimeve të veçanta, të cilat kryenin edhe ndonjë funksion studimor, si Shërbimi Veterinar ose Epidemiologjik (1928), ferma e Xhafzotajt e ndonjë tjetër.

“Komisija Letrare” vazhdon punën e saj. Më 2.10.1920, Kryetari i Komisionit Letrare, Aleksandër Xhuvani, i dërgon Ministrisë së Arsimit një raport për punën e kryer nga Komisioni gjatë tetorit 1920⁴⁵:

Plotësoi e mbaroi programin analitik të shkollave fillore, hartimi i së cilës është nisur e kryem prej z. N. Paluca dhe G. Mikeli.

Mbaroi programin sintetiko-analitik të qytetses, hartimi i së cilës ishte kryem, ma tepër se gjysma, prej A. Xhuvanit.

Ndreqi e ktheu, në toskënisht, një abetar të shkruar në gegënisht.

Nisi hartimin e një hyrje të gjatë mbi çdo lëndë mësimi të programës së shkollave fillore.

Nisi kthimin, në toskënisht, të një libri të këndimit të shkruar në gegënisht për rendin e dytë të shkollës fillore.

Veproi, së bashku me Ministrinë, në hartimin e një ligje e rregulloreje mbi bursat kombëtare.

Nisi të hartisi ligja e rregullore mbi arsimin përgjithësisht.

Më 13.10.1920 Ministri i Arsimit, me një shkresë drejtuar Ministrisë së Financave, lutet t’u jepet urdhër të gjitha degëve të Financave t’u japin drejtorive të shkollave, si buxhet shpenzimesh, nga 3 franga ar për klasë në muaj. Prefektura Vlorë, më datë 10.XI.

⁴⁵ AQSh. Fondi nr. 295, viti 1920, dosja nr.32, fl. 1-4.

1920 kërkon nga Ministria e Arsimit një buxhet për ndreqjen e shkollave të dëmtuara. Në përgjigjen që jep Ministria, i bën me dije se “nuk ka buxhet për këtë zë dhe se, për fonde të tilla, janë të detyruara, të përgjigjen, bashkitë e qyteteve dhe të katundeve që u përket shkolla”.

Kongresi Arsimor i Lushnjës

Një nga ngjarjet më të rëndësishme të kësaj kohe, është organizimi, nga Ministria e Arsimit, i Kongresit Arsimor të Lushnjës.⁴⁶ Kongresi u organizua në qytetin e Lushnjës, më 12 - 13 gusht 1920. Në një shkresë dërguar Këshillit të Ministrave më datë 26.7.1920, me firmën e Sotir Pecit, Ministër i Arsimit, shkruhet:

Tue pamë nevojën për me nxisur programet dhe metodën për të gjitha shkollat e Shqipërisë, që deri më sot kanë vepruar damas, në dam të përparimit, kemi menduar të krijojmë një komision teknik, në të cilin do të marrin pjesë fuqitë më të mira arsimore nga të gjitha viset. Ky komision, prej 12 vetësh, do të mblidhet në Lushnjë, si vend historik për kohën e sotshme dhe i qetë. Pjesëmarrësit do të jenë nga Shkodra, Elbasani, Berati, Gjirokastra, Korça e Pogradeci. Kërkojmë që, përveç shpenzimeve të udhëtimit, t’i jepet çdo pjesëmarrësi edhe një dietë prej 25 lirash italiane / ditë. Ky komision do të mblidhet për 30 ditë.

Fillimisht vendimi për pjesëmarrje ka qenë 12 veta, pastaj shkon në 18 dhe, më vonë, shtohen edhe dy pjesëmarrës: një nga Vlora dhe një nga Shkodra (Ismail Anamali). Nga Korça, pjesëmarrës në Kongresin e Lushnjës, sipas shkresës që kjo Ministri i dërgon Drejtorisë së Arsimit Korçë, zgjidhen Dhimitër Mborja dhe Aleko Kondili. Bashkë me shkresën, jepet edhe një përmbledhje e tematikave kryesore që do të diskutohen gjatë ditëve të Kongresit:

- Orari për shkollat e klasat në rastet kur janë me një mësues - mësim kolektiv.
- Bisedim për librat shkollorë, sa i takon pikëpamjes dialektore, pra të kuptohen si nga

⁴⁶ AQSh. Fondi nr. 295, viti 1919, dosja nr. 9, fl. 7-24.

11 KORRIK 1921 – 16 TETOR 1921

Qeveria e koalicionit e kryesuar nga Iliaz Vrioni

Për t'i dhënë rast formimit të një qeverie koalicioni, më 1 korrik 1921, Iliaz Vrioni jep dorëheqjen dhe, më 11 korrik 1921, paraqitet me një qeveri të re. Posti i Ministrit të Arsimit i caktohet, pas një ndërprereje, përsëri Sotir Pecit.

MINISTËR I ARSIMIT SOTIR PEÇI

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin

- Mësimi i besimit në shkolla

Më 10.9.1921, Ministria e Arsimit ngre një komision që duhet të marrë në shqyrtim mënyrën e zhvillimit të mësimi të besimit në shkolla. Në përgjithësi, në të gjitha shkollat, veçanërisht në ato të katundeve, mësimi i besimit zhvillohet nga përfaqësuesit e besimit përkatës, hoxha ose prifti, por në disa qytete, si në Korçë dhe Gjirokastër, mësimi i besimit zhvillohet edhe me mësuesit e gjuhës.

Komisioni përbëhet nga: H. Ali, S. Vuçitërm, H. Dalliu, S. Kadi, S. Ndroqi, H. Roji, S. Çeka dhe H. Myshkleta. Kryetar është H. Kadri. Sipas komisionit, lënda e besimit mysliman që zhvillohet në shkolla, duhet të zhvillohet me program, në përputhje me llojin e ciklin e saj, pra të përshtatet për shkollat fillore, qytetse dhe të mesme, si dhe të zhvillohet mbi bazën e metodave të pedagogjisë. Akoma, lënda e besimit duhet të zhvillohet në përputhje edhe me rendin

e klasën në të cilën ndodhet fëmija. Me propozim të komisionit dhe pëlqimin e Ministrisë së Arsimit, u vendos që në Shkodër të hapet një kurs 6 mujor për mësuesit e besimit. Akoma, sipas protokollit të mbledhjes:

Për shkollat fillore që kanë nxënës nga 7-12 vjet, nxënësi do të dije me këndue Kur'an Qerimin dhe prej Ilmihalit. Ky i fundit do të diktohet nga rendi III –V, në tri pjesë të veçanta, bazuar në sistemin pedagogjik të kohës. Për rendin I do të ketë vetëm gjana praktike, me gojë dhe me shkrim. Në rendin I do të mësohet vetëm Abetarja shqip; në rendin II do fillojnë shkronjat arabe, si mbas metodës e, në rendin III, do fillojë këndimi i Kuranit dhe Ilmihallit.

- Tekstet shkollore dhe revista pedagogjike

Në veprimtarinë e saj gjatë kësaj periudhe, Ministria e Arsimit një kujdes të posaçëm i kushton hartimit të teksteve shkollore nga personalitete të shquara, si dhe shtypjes së tyre. Për hartimin e 5 teksteve të historisë, Ministria e Arsimit ngarkon z. Kostë Çekrezi, zëvendës-përfaqësues i Shtetit Shqiptar në ShBA, një projekt i nisur nga kabineti i mëparshëm. Në shkresën që i dërgohet z. Çekrezi, më 5.8.1921 (është formuar kabineti i ri) ministri i ri, ndërsa thekson se nuk është kundra këtij projekti, i kujton se, çdo libër, duhet të jetë i shkruar në dialektin e Elbasanit dhe të jetë hartuar në përputhje me programin analitik të kësaj ministrie. Akoma, dorëshkrimi i librit do t'i paraqitet Ministrisë dhe, kjo e fundit, në bazë të një konkursi, e pranon ose jo për botim.

Tekstet që duhet të përgatisë z. Çekrezi janë:

“Histori e kohës së lashtë të Shqipërisë”, 180-200 faqe, për klasat IV dhe V të shkollës fillore.

“Histori e Mesjetës të Shqipërisë”, 200-340 faqe, për klasat I dhe II të shkollës qytetëse.

“Histori e kohës së mbrame të Shqipërisë”, 200-250 faqe, si libër i dytë këndimi për shkollat qytetse dhe Normale.

“Jetshkrimet e burrave të shkëlqyem të kombit shqiptar”, 200-250 faqe, si libër i dytë këndimi për shkollat qytetse dhe Normale.

“Kosmografi”, 250-300 faqe, për shkollat qytetse dhe Normale.

Sa i takon shtypjes së teksteve, një pjesë e tyre shtypen në Vjenë. Për ecurinë e kësaj procedure kujdeset Prof. Dr. Gjergj Pekmezi, në atë kohë në Vjenë me një bursë të qeverisë shqiptare, i cili krahas shtypjes, kujdeset edhe për korrekturën e tyre. Pekmezi bën edhe të anasjellën, - dërgon, në Shqipëri, shumë nga librat që përdoren në Austri për shkollën fillore, për t'i pasur si model, ose për të pasuruar bibliotekën e Ministrisë. Pekmezi është shumë i kujdesshëm kur porositi se “nëse librat që dërgoj mendoni t'i përktheni dhe t'i përdorni për nxënësit tanë, për këtë duhet fillimisht të merret leje nga autorët”.

Në vitin 1921, Këshilli i Ministrisë së Arsimit, fillon botimin e revistës “Kumtari arësimuer”. Drejtoritë Arsimore udhëzohen që të gjithë mësuesit, ose të blejnë nga një kopje të revistës me çmim 1 *drahmi*, ose të abonohen. Në një udhëzim të dytë të Ministrisë po për këtë problem, Drejtorive Arsimore u kërkohet që lekët e abonimit t'u mbahen mësuesve nga rroga. Sipas po kësaj shkrese:

Çdo mësues do ta ketë detyrë me e këndue me shumë kujdes, sidomos atë pjesë që i përket pjesës pedagogjike, tue e vunum në veprim të gjitha pikat metodike qi do të shtjellim e qi kanë për qëllim të përmirësohet arësimi botuer, i cili gjindet në një shkallë fortë të poshtëme, për shkak se shumica e mësuesve t'arësimit atdheut t'onë nuk kanë pamë ato mësimë qi janë të domosdoshme për me qenë një pedagog i popullit.

Revistë pedagogjike kërkojnë të botojnë edhe disa mësues të Shkodrës, të cilët, mbasi marrin pëlqimin e Ministrisë së Arsimit, Drejtoria Arsimore e Shkodrës u vë në dispozicion letrën dhe 100 franga ar për botimin. Revista titullohet “Shkolla e Re”.

Paraskevi Qiriasi boton “Ylli i Myngjesit” dhe kërkon mbështetje financiare nga Ministria e Arsimit. Për çdo numër, Ministria zotohet ta mbështesë me 100 franga ar.

- Bursa studimi

Gjatë kësaj periudhe, vazhdojnë të jepen bursa studimi për të ndjekur shkollat jashtë vendit. Sipas statistikës që gjendet në fondin e Ministrisë së Arsimit⁵⁶ për vitin 1921, numri i përgjithshëm i studentëve shqiptarë që studiojnë jashtë është, në total, 358. Nga këta, 245 studentë ndjekin shkolla në nivel universitar ose shkolla të larta. Numri më i madh i studentëve ndjekin universitetet italiane. Vetëm në Itali gjenden 116 studentë. Në vend të dytë është Franca, me 43 studentë shqiptarë. Më tej: Greqi 31 / Austri 16 / Jugosllavi 19 / Rumani 7 / Zvicër 1 / Siri 1/ Egjipt 1/ Hindi 1/ Turqi 1/ Gjermani 1 / Hungari 1/ Belgjikë 1.

Degët e zgjedhura për studime dhe numri i studentëve që priten të diplomohen në këto degë janë: Medicinë 58 / Veterinari 4 / Farmaci 9 / Kimi-farmaci 5 / Fizikë 1 / Dentist 1/ Drejtësi 62 / Letërsi 13 / Inxhinieri 8 / Shkenca ekonomike 21 / Matematikë 1 / Shkenca të nalta tregtare 13 / Pedagogji 2 / Robert - Gollege 2 / Theologji 11/ Filozofi 2 / Konservator muzike 2 / Arte të bukura 4 / Degë ? 1 / Shkolla të nalta Bujqësore 3 / Shkenca të Nalta Agrare 5 / Shkenca politike 4 / Theologji-Filozofi 1 / Filologji 1 / Shkenca të Nalta Teknie 1.

Rrethi që ka më shumë studentë që studiojnë jashtë është Shkodra, me 63. Më tej: Korça 38 / Gjirokastra 29 / Vlora 25 / Berati 22 / Elbasani 21 / Tirana 19 / Dibra 9 / Durrësi 8 / Kosova 5.

- Disiplina në punë dhe përgatitja e mësuesve

Në përpjekje për të reformuar shkollën, Ministria e Arsimit nxjerr një urdhër për paraqitjen në punë të mësuesve, përgatitjen e tyre dhe kujdesin që duhet treguar ndaj nxënësve.

⁵⁶ AQSh. Fondi nr. 295, viti 1921, dosja nr. 34, fl. 1.

Pas kësaj, mësuesit detyrohen të venë në veprim të poshtëshënuarat:

Në kohën e përgatitjes, në çdo rend, duhet të ketë mësues, të rrijë bashkë me nxënësit për të mbajtur qetësinë dhe për të dhënë shpjegime kur kërkohet nga prej ndonjë prej nxënësve.

Nga hera, në funt, të bëjë 10 minuta mbi pastrimin, sjelljen, bindësi, paqllëkun: pastrimin e rrobave, këpucëve, leshrave, thonjve, qafën etj.; si të ecin udhës, salutime, të shikuarit, të mbajturit e kohës etj.; si të rrinë në tryezën e të ngrënit me prindërit, si të hanë me lugë e pirinj dhe të mos ndoten; të mos pijë raki ose verë se këto i sjellin dëm trupit, gojës, stomakut e mendjes (të sillen shembull pijanecët).

Në çdo shkollë, rendi më i madh të përkujdeset për një kopësht lulesh rreth shkollës, duke vënë të gjithë nxënësit nga 20 qindarka, për të blerë veglat e duhura. Përkujdesja do të bëhet në kohën e zbavitjes dhe të pushimit.

Përkujdesuni të shtoni diturinë me libra shqipë ose me tjetër gjuhë që të dini.

Mos harroni pedagogjinë: tua shpjegoni mësimet mirë me gojë, jo me libra në sy. Përgatituni që mbrëmanet për tërë mësimet që keni për t'u dhënë të nesërmen. Pyetni për çdo gjë që nuk dini.

Ndiqui diturinë dhe drejtësinë që të quhi të ditur dhe të drejtë.

Raportime dhe çështje nga rrethet

Korçë

Më 1921 nga Korça ka shumë kërkesa për hapje shkollash kombëtare, në katunde dhe në qytet. Në qytet vazhdon të funksionojë Liceu Francez.

Sipas të dhënave, në vitin shkollor 1920-1921 në Liceun Francez të Korçës janë regjistruan 63 nxënës, nga të cilët 3 nuk u paraqitën. Shpërndarja e nxënësve, sipas klasave, është: 28 në klasën I, 20 në klasën II, 5 në klasën III, 4 në klasën IV dhe 3 në klasën VI (klasa V nuk është hapur për mungesë nxënësish). Gjatë këtij

viti shkollor, janë larguar nga shkolla, respektivisht, nga klasa I, 9 nxënës dhe, nga klasa II, 4 nxënës. Sipas shpjegimeve të drejtorisë së shkollës, arsyet kanë qenë ose emigrim në Amerikë, së bashku me prindërit, ose prindërit i kanë marrë me vete fëmijët për t'i përfshirë në zejet e tyre. Më 23 korrik 1921, Ministria e Arsimit kërkon një inspektim⁵⁸ për Liceun Francez të Korçës. Komisioni që kryen inspektimin përbëhet nga: Llambro Mborja, Koço Kotta, Petro Harizi, Dokrot Hakki, Fazlli Frashëri, Vasil Toshi, Qani Sylejmani, Faik Dishnica dhe N. H. Bullamaci. Disa nga vërejtjet e konstatuara nga komisioni lidhen me:

- Mungesën e aftësive të shumë pedagogëve për të mbajtur këtë përgjegjësi
- Mungesën e librave dhe të mjeteve të duhura mësimore
- Numrin e pamjaftueshëm të profesorëve dhe mungesën e kompetencës së disa prej tyre për lëndën që kanë marrë përsipër të japin
- Mungesën e një drejtori të posaçëm për të drejtuar liceun
- Mungesën një programi analitik, sipas modelit të një liceu klasiko-real
- Ngarkesën e madhe mësimore të trupës pedagogjike. Mësuesit kanë, në javë, më shumë se 22 orë mësim. Sipas sugjerimeve të komisionit, ngarkesa e tyre javore duhet të jetë si në licetë e së njëjtës natyrë në Evropë, ku profesorët japin deri në 18 orë mësimi në javë
- Mungesën e një klase përgatitore, për të përgatitur, në gjuhën frëngjisht, nxënësit që vinë nga shkollat fillore të katundeve.

Thoma **Abrami** mban postin e drejtorit të komanduar të shkollës. Disa nga mësuesit e shkollës janë F. Rekcing, Konstandin Xega, Vasil Qirjako, Simon Sotiriqi dhe Thoma Nasi. Në shkollë nuk ka mësues për fizikë e matematikë.

Më 13.12.1921, Aleksandër Xhuvani ka postin e zv. ministër i arsimit. Në përpjekje për të riorganizuar këtë Lice dhe ta forcojë me profesorë francezë, Xhuvani vë në dije drejtorinë e shkollës për masat që priten të merren.

⁵⁷ AQSh. Fondi nr. 295, viti 1921, dosja nr. 82, fl. 1.

⁵⁸ AQSh. Fondi nr. 295, viti 1921, dosja nr. 10, fl. 267.

Kristo Dako

21 dhjetor 1876 - 26 dhjetor 1941

U lind në Korçë. I biri i Anastasit. Më 1885 rrëzohet nga një pemë, thyen këmbën e mbetet sakat për gjithë jetën. Në moshën 11 vjeçare i vdes i jati. Më 1890, emigrojnë familjarisht në Bukuresht, Rumani. Studimet e mesme dhe të larta i mbaron në Bukuresht. Më 1902 diplomohet për matematikë pranë Universitetit të Bukureshtit. Duke qenë ende student, përfshihet në lëvizjen për çështjen kombëtare shqiptare. Për shkak të aktivitetit, arrestohet për pak kohë. Gjatë kësaj periudhe është sekretar i shoqërisë “Shpresa” dhe shkruan artikuj për revista të ndryshme shqiptare. Aty njihet me bashkëshorten e ardhshme, Sevasti Qiriazin. Më 1906 zhvendosen së bashku në Amerikë. Regjistrohet në fakultetin e filozofisë. Gjatë pushimeve të verës hap kurse për mësimin e gjuhës shqipe dhe të anglishtes për bashkatdhetarët, e cila shpesh njihet si shkolla e parë shqipe në ShBA. Petro Nini Luarasi është një nga mësuesit e kësaj shkolle. Më 19 shtator 1908 themelon shoqërinë “Djelli i Shqipërisë”.

Më 1909 ndërpret studimet dhe kthehet në Shqipëri, ku ndjek aktivitetin patriotik që zhvillohet në vend. Më 1910, për shkak të këtij aktiviteti arrestohet dhe dënohet nga gjyqi ushtarak në Ferizaj. Mbahet në burg për një kohë të shkurtër, por vazhdon veprimtarinë patriotike edhe pas lirit. Më 1912 kthehet përsëri në Amerikë për të vazhduar studimet e ndërprera universitare dhe aktivitetin patriotik. Më 1913 diplomohet në filozofi dhe është president i Vatrës; redaktor i të përvjetshmes “Dielli” (11 korrik 1913 - 26 gusht 1913) dhe menaxher i saj (11 korrik 1913 - 22 korrik 1913). Më 1914 kthehet përsëri në Shqipëri për një kohë të shkurtër. Vendoset në Korçë, ku së bashku me Themistokli Gërmenjin vazhdojnë luftën kundër Athinës, të bindur se ndonëse ushtria greke ishte larguar nga jugu i Shqipërisë, përpjekjet dhe pretendimet e saj për territore shqiptare vazhdojnë të jenë po aq të forta. Duke qenë se nuk kanë mjetet e duhura financiare, largohet për në Rumani.

Më 1915, Komiteti i Lidhjes Kombëtare vendos që Themistokli Gërmenji të kthehet në Shqipëri, ndërsa Dako me të shoqen dhe të kumatën, të shkojnë në Amerikë për të punuar për çështjen shqiptare. Deri më 1920, koha e qëndrimit të dytë në Amerikë, Dako themelon Partinë Politike Shqiptare, me një aktivitet të ndarë nga ai i Vatrës. Më 18 maj 1919, Partia Politike e themeluar prej tij, harton një rezolutë për çështjen e Vlorës. Bashkëpunon me shtypin vendas për të propaganduar çështjen shqiptare dhe vënë në dukje pretendimet greke për Shqipërinë e Jugut. Së bashku me të shoqen, Sevasti Qirjazi, dhe të motrën e vëllain e saj, njihen për veprimtarinë në dobi të shkollës shqipe dhe si personat më me ndikim në kolonitë shqiptare të ShBA.

Ministër i Arsimit në qeverinë e kryesuar nga Hasan Prishtina. Me ardhjen në fuqi përsëri të Ahmet Zogut, dëbohet nga Shqipëria dhe kthehet përsëri në Rumani, por si rrjedhojë e presionit të komunitetit shqiptar në Amerikë, Zogu tërheq vendimin dhe lejon kthimin e tij në atdhe. Gjatë kësaj periudhe jep mësim në shkollën e kumatit, Gjerasim Qiriazin, hapur më 15 tetor 1891 (në atë kohë, Gjerasim Qiriazin punonte për *British and Foreign Bible Society*, me qendër në Manastir dhe me ndihmën e Naim Frashërit,

kishte mundur të marrë leje në autoritetet përkatëse në Stamboll dhe kishte hapur në Korçë shkollën e parë shqipe për vajza “Qiriazi”. Kristo Dako fliste rrjedhshëm 5 gjuhë të huaja, rumanisht, anglisht, frëngjisht, italisht e greqisht, si dhe njihje latinishten e greqishten e vjetër.

Botime (listuar jo të gjitha)

1937 *Zogu the first King of the Albanian. A sketch of his life and times.* Tiranë: Kristo Luarasi, f. 164, nga të cilat 15 faqe me ilustrime, portrete dhe harta.

1937 *Shënime historike nga jeta dhe veprat e Nalt Madhërisë së Tij Zogu i Parë, Mbret i shqiptarëve.* Boston, Pa vit botimi. 158 f., me foto; 18 cm. Rishitje sipas botimit të vitit 1937 në Tiranë, nga shtëpia botuese “Kristo Luarasi”. Në ff. 3-5 gjendet një letër e Terenc Toçi drejtuar autorit.

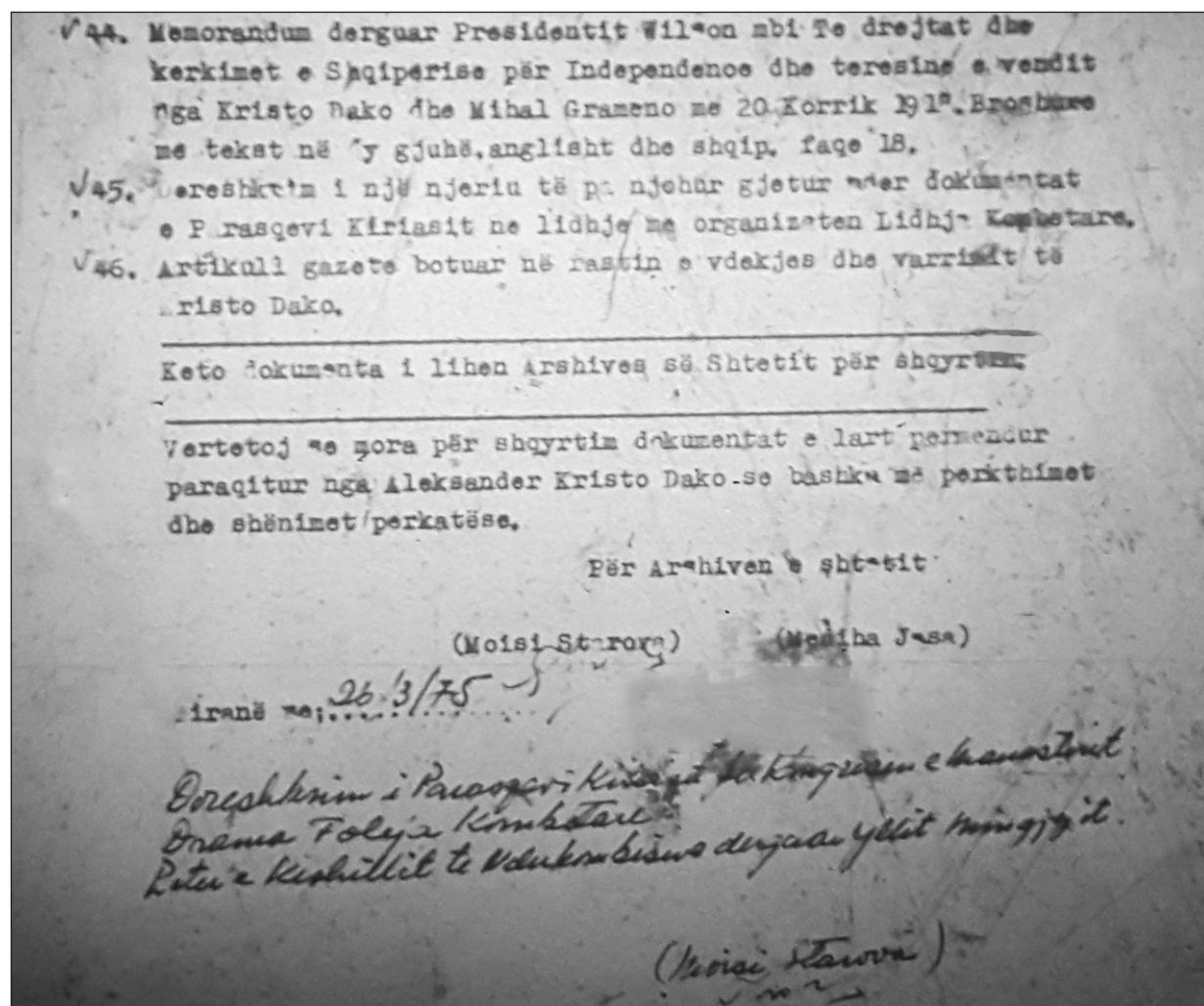
1919 *Albania: the master key to the Near East.* Boston: Grimes Co. 290 f., 5 fl. Harta, 22 cm. Shënime me komente për librin nga M. Frashëri.

1917 *Arithmetikë praktike.* Massachusetts, botimi i dytë, 72 f.

1912 *Mësime filltare të algjebërës elementare.* Korçë: Shtypshkronja Tregtare Ndërkombëtare, 94 f. Në f. 3 ka një parathënie të autorit.

1911 *Cilët janë Shqipëtarët?* Manastir: Shtypshkronja Tregtare Ndërkombëtare, 37 f.

Figurë 8: Faksimile e një pjese të dokumentit të kategorizimit të arkivës personale të Kristo Dakos pranë Arkivit Qendror të Shtetit. Arkiva personale “Kristo Dako” është dorëzuar më 26.3.1975, nga Aleksandër Kristo Dako. Arkiva përmban 46 artikuj, korrespondenca, publikime e letra rreth veprimtarisë e aktivitetit të Kristo Dakos, si dhe një biografi të hollësishme. Në paraqitjen e jetëshkrimit të z. Kristo Dako, këto materiale kanë qenë burimi kryesor referues.

24 DHJETOR 1921 - 25 SHKURT 1924

Qeveria e kryesuar nga Xhafer Ypi Qeveria e parë e kryesuar nga Ahmet Zogu

Në marrëdhëniet e vendosura me Lidhjen e Kombeve, aktiviteti i Shqipërisë përfshin edhe një raport të qershorit të vitit 1922, përpiluar nga Ministri i Jashtëm i Shqipërisë, z. Xhafer Ypi, ku i referohet ekzistencës së “16 000 greqishtfolësve ortodoksë” në Shqipëri dhe pretendimeve të Greqisë për të drejtat e minoritetit grek dhe funksionimin e shkollave greke.

Xhafer Ypi është kryeministri i radhës. Në qeverinë e krijuar prej tij, Ahmet Zogu ka përsëri një post të rëndësishëm, atë të ministrit të brendshëm. Të tjerë anëtarë të njohur të kabinetit janë Fan Noli, ministër i jashtëm; Nikolas Thashi, ministër i financave; Ismail Haki Taxati ministër i luftës; Spiro Koleka, ministër i punëve publike dhe, përkohësisht, si ministër i jashtëm, kur Fan Noli i ngarkohet detyra e krijimit të Kishës Ortodokse Autoqefale Shqiptare. Ndikimi i Zogut në të gjithë kabinetin është i padiskutueshëm. Kryeministri është thjesht një figurë.⁶⁴

Më 2 dhjetor 1922, Këshilli i Lartë i Regjencës cakton Ahmet Zogun, në moshën 27 vjeçare, me detyrën e krijimit të qeverisë së re. Në fjalimin që mban para Parlamentit, tashmë në rolin e kryeministrit, angazhohet për 9 reforma të rëndësishme.⁶⁵ Qeveria e kryesuar nga Xhafer Ypi është deri më 26 dhjetor 1922 dhe qeveria e parë e kryesuar nga Ahmet Zogu është deri më 25 shkurt 1924.

⁶⁴ The Centre for Albanian Studies, 2004. “Albania in the Twentieth Century, a History. Volume I: Albania and King Zogu”. I.B. Tauris, f. 183-4.

⁶⁵ The Centre for Albanian Studies, 2004. “Albania in the Twentieth Century, a History. Volume I: Albania and King Zogu”. I.B. Tauris, f. 199.

MINISTËR I ARSIMIT REXHEP MITROVICA

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin

Ahmet Zogu, në fjalimin që mban para Parlamentit, sa i takon arsimit, premtan “sjelljen e një eksperti të huaj, pranë Ministrisë së Arsimit, për t’a ndihmuar në përmirësimin e punës, e vështirësuar nga diferencat kulturore që ekzistojnë në pjesë të ndryshme të vendit”. Më 4.12.1922, Ministria e Arsimit i kalon Komisionit të Arsimit një projekt-ligj për organet e përbërjen e administratës qendrore të saj, i cili hyn në fuqi më 4.1.1923.

Projekt-ligjë organike⁶⁶

Mbi Administrimin Qendror të Ministrisë së Arsimit

1. Administrimi Qendror i Ministrisë së Arsimit, tash për tash, do të rregullohet me anën e dy zyrave: a) Zyra teknike b) Zyra e inspektorisë.
2. Zyra teknike përbëhet prej dy degëve të veçanta, nën drejtimin e një drejtorie të përgjithshme.
3. Drejtori i përgjithshëm është përgjegjës për të gjitha veprimet e ministrisë në punë teknike, administrative dhe financiare. Drejtori i Përgjithshëm është edhe këshilltar i Ministrit.
4. Drejtoria e përgjithshme ka dy degë, A dhe B, të veçanta, me nga një shëf dhe një sekretar.
5. Dega A, ka për detyrë, reformat e përmirësimet

⁶⁶ AQSh. Fondi nr. 295, viti 1922, dosja nr. 12, fl. 9-13.

e programeve shkollore, mënyrën e vijimit të mësimeve, emërimet e pushimet e të gjithë mësuesve, zbaton të gjitha veprimet e lypuna me raportet e ardhuna prej inspektorisë. Dega B, ka për detyrë, rregullimin e jetëshkrimeve të mësuesve e të nëpunësve të arsimit, mban rregullisht punët financiare, si dhe statistikën arsimore. Për të dy degët e Drejtorisë së Përgjithshme do të ketë një kopist.

6. Zyra e inspektorisë përbëhet prej një inspektori të përgjithshëm dhe një sekretari. Kjo zyrë shqyrton raportet teknike që vinë nga inspektorët e qarqeve dhe i kumton, nevojat, Drejtorisë së përgjithshme. Inspektori i përgjithshëm, përveç hetimeve që mund të bëjë mbas një urdhri të Ministrisë, ka për detyrë edhe inspektimin e të gjitha shkollave dy herë në vit.
7. Ministria ka një shef *de bureau*, i cili ka për detyrë rregullimin e bibliotekës, të protokollit, të arkivës dhe të magazinës. Kjo zyrë ka një protokollist, një arkivist dhe një magazinier.
8. Detyrat e secilës zyrë do të caktohen hollësisht në një rregullore të veçantë.

Zgjedhja e teksteve mësimore bëhet në bazë të komisioneve që ngrihen pranë çdo prefekturë. Më vitin 1923 juria për shqyrtimin dhe zgjedhjen e teksteve për Tiranën, përbëhet nga 12 vetë, ndërmjet të cilëve,⁶⁷ Mehdi Frashëri, Fan Noli, Stavro Vinjau, Jani Minga, Qamil Bala, Luigi Gurakuqi, Xhafer Vila, Teki Selenica etj. Vendimi, për miratimin pse jo të tekstit të propozuar, merret me 2/3 e votave të anëtarëve të pranishëm, ndërkohë që vetë mbledhja quhet e hapur me një numër të caktuar anëtarësh.

Më 1923, Ministria e Arsimit kërkon krijimin e “rendeve foshnjore nëpër lagjet e qytetit për fëmij të vegjël”. Po ashtu, kërkohet edhe ndihma e bashkive dhe prefekturave për sigurimin e ndërtesave dhe orendive përkatëse. Fëmijët që mund të ndjekin “kinder-garden” janë të moshës 8 vjeç e poshtë, - shkruhet në vendimin që u dërgohet drejtorive arsimore dhe jepet porosit:

Lajmëroni të interesuarit për dërgimin e fëmijëve n'ato shkolla ku do të plotësohen dëshirat dhe nevojat e tyre.

⁶⁷ AQSh. Fondi nr. 295, viti 1923, dosja nr. 249.

Pjesë e korrespondencës për këtë çështje, krahas ministrit të Arsimit, Rexhep Mitrovica, është edhe Ahmet Zogu, Ministër i Punëve të Brendshme (datë 2.2.1923). Sa i takon programit mësimor në këtë rend, udhëzimi është të ndiqet programi i ri i aprovuar për këto shkolla, ndërsa për mësimin e besimit, drejtoritë arsimore “duhet të merren vesh me paritë fetare të çdo besimi”.

Sjellja e profesorëve të huaj për shkollat e mesme është një nga përparësitë e Ministrisë së Arsimit. Në arkivat e kësaj ministrie gjenden edhe shumë lutje të bëra nga profesorë të huaj për t'u përfshirë në sistemin arsimor shqiptar. Më 22.6.1923, sipas buxhetit të Ministrisë së Arsimit, parashikohej që, për Normalen e Elbasanit, si dhe për Normalet femërore dhe mashkullore në Tiranë, punësimi i drejtuesve të huaj. Po ashtu, po nga buxheti, priten të fillojnë punë edhe 4 profesorë nga Franca për Liceun e Korçës.

Po në vitin 1923, ngrihet problemi i veshjes me të cilën duhet të paraqiten në punë arsimtarët.⁶⁸ Shumë nga mësuesit shkojnë në punë me petk fetar. Një nga inspektorët e arsimit në rreth i drejtohet Ministrisë së arsimit për këtë problem, duke ju referuar “paragrafit a) të nenit nr.1 të ligjës së nëpunësve që kërkon që nëpunësi duhet mos me qenë i veshun me petk fetar”.

Më 8.10.1923 qeveria shqiptare nënshkruan një marrëveshje me qeverinë franceze për gërmime arkeologjike në disa zona të Korçës.

Më 22.12.1923, Ministria e Arsimit nxjerr një urdher që ndalon hapjen e shkollave private pa lejen e saj dhe porositi të gjitha prefekturat që, nëse pranë tyre ndodhen shkolla të tilla, të mbyllen menjëherë.

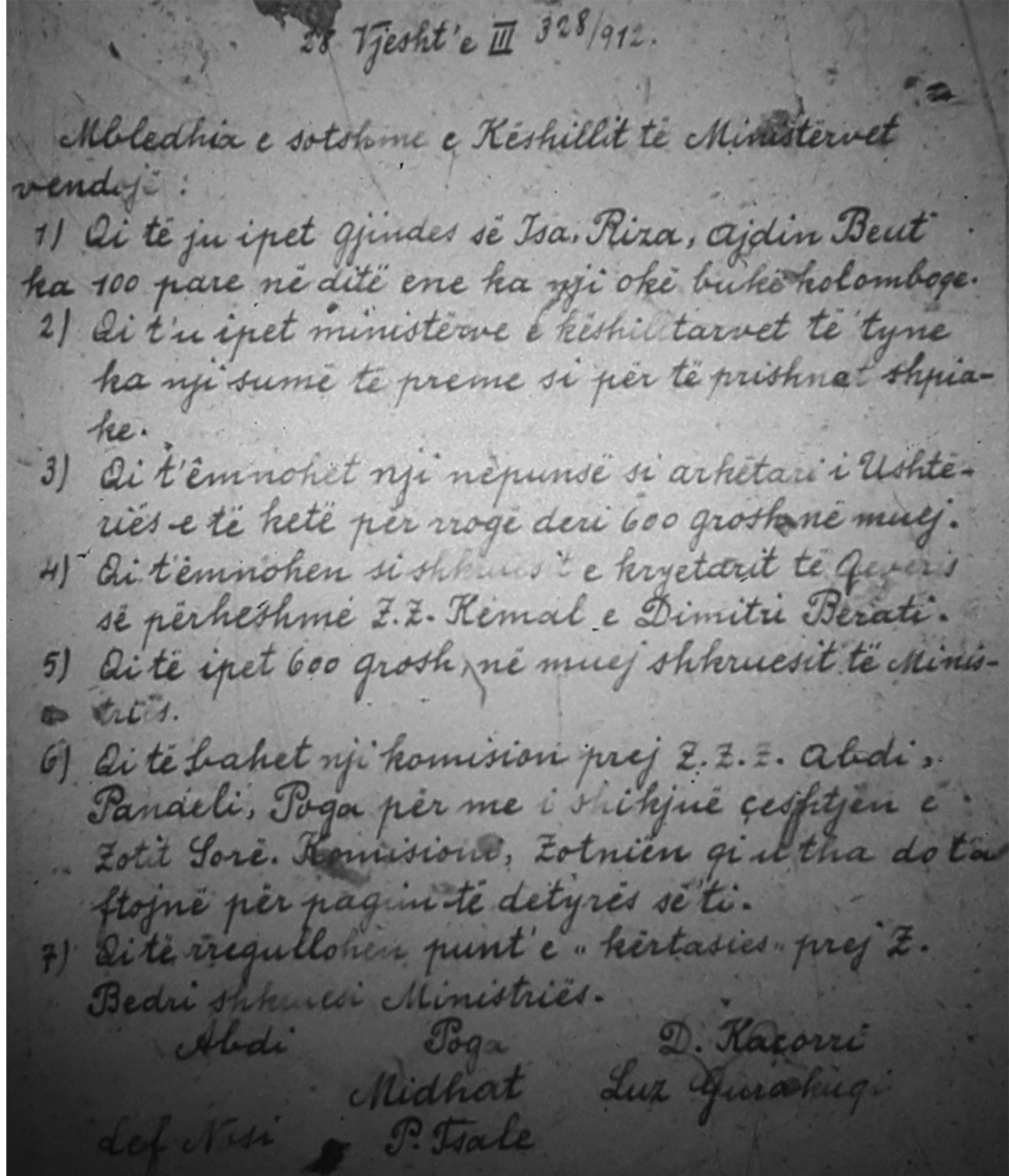
Ndër vendimet që i takojnë kësaj kohe, është edhe ai nr. 456, datë 2.10.1923,⁶⁹ sipas të cilit nuk lejohet të shkojë për studime në shkollat jashtë “asnjë djalë që nuk ka kryer studimet në shkollë fillore”.

Praktika dyvjeçare e përdorimit të elbasanishtes letrare si gjuhë e administratës në zonën austro-hungareze të pushtimit, e cila përfshinte pjesën më të madhe të trojeve shqiptare, shërben si mbështetje për dekretin kryeministrit të janarit 1923, që cakton dialektin e Elbasanit si dialekt zyrtar të administratës së shtetit shqiptar (Lleshi *et al*, 2012:69-70). Çështja e

⁶⁸ AQSh. Fondi nr. 295, viti 1923, dosja nr. 14, fl. 1.

⁶⁹ *Shënim*: Firmosur nga “Kryeministër A. Zogu”, datë 6.10.1923 dhe vërtetuar njësia me origjinalin nga M. Curri.

Figurë 23:
Vendime të
mbledhjes së
radhës së Këshillit
të Ministrave
të Qeverisë së
Vlorës. Një nga
vendimet (Nr. 4)
është emërimi i z.
Dhimitër Berati si
shkrues i Kryetarit
të Qeverisë së
Përhershme të
Vlorës.
Burimi: AQSh.
Fondi: Kryesia
e Qeverisë së
Përkohshme të
Vlorës (kopje të
nxjerra nga Lef
Nosi, shqip).

Këshilli Administrativ kishte për detyrë të procedonte, “menjëherë, me inkuadrimin e personelit të kësaj Ministrie që ka qenë në shërbim para datës 7 prill 1939”****.

Mbas luftës jeton në Itali. Ndërron jetë, në një aksident me makinë, më 1970.

**** AQSh. Fondi: 420, viti 1934, dosja nr. 2, fl. 4.

**** AQSh. Fondi: 420, viti 1934, dosja nr. 2, fl. 4.

21 TETOR 1935 - 7 NËNTOR 1936

Qeveria e kryesuar nga Mehdi Frashëri

Më 19.3.1936, Zogu I, Mbreti i Shqiptarëve, së bashku me kabinetin e tij, nënshkruajnë një marrëveshje me qeverinë mbretërore të Italisë, ku palët marrin përsipër e njohin: likuidimin e huasë së datës 26 qershor 1931, sistemimin e gjendjes financiare të Shtetit Shqiptar, një hua bujqësore prej 10 milionë franga ar, një hua 3 milionë franga ar për krijimin e monopolit të duhanit, konventë për skelën e Durrësit, protokoll plotësor i traktatit për tregti e lundrim me Italinë dhe një konventë veterinarë me Italinë.¹⁵⁴

MINISTËR I ARSIMIT NUSH BUSHATI¹⁵⁵

Çështje dhe problematika që lidhen me arsimin

Sipas një raporti pune hartuar nga inspektori i shkollave të mesme e fillore pranë Ministrisë së Arsimit dhe Nush Bushati, Ministër i Arsimit, viti shkollor 1934-1935 ka vazhduar në të njëjtat linja sikundër edhe viti i mëparshëm shkollor 1933-1934. Në fillim të këtij viti shkollor miratohet dekret-ligji organik për arsimin, i cili fillon të veprojë më 1.10.1934. Në bazë të këtij dekret-ligji organizohet puna në sistemin shkollor fillor dhe të mesëm.

¹⁵⁴ *Fletorja Zyrtare*, datë 23 prill 1936.

¹⁵⁵ *Shënim*: Ministër i Arsimit gjatë periudhës 4 qershor 1896-17 qershor 1973.

• Gjinnazet

Gjinnazi është bërë me 8 klasë, nga 7 klasë që ishte më parë, sipas sistemit shkollor francez. Në këtë kohë, në Shqipëri, janë 3 gjinnaze: i Tiranës, Shkodrës dhe Gjirokastrës. Në gjinnazin e Shkodrës është futur edhe dega normale dhe është hapur një degë edhe për vajza, si dhe janë disa klasa të ulëta ku mësohet punë-dore. Sipas raportit “Gjinnazi i Gjirokastrës është gardhi i shqiptarizimit në jug” dhe është krijuar mbas mbylljes së Normales, në fund të vitit shkollor 1934-1935. Përveç këtyre, është edhe një gjinnaz me 8 klasë për vajza, instituti femëror “Nana Mbretneshë”, në Tiranë. Në klasat e sipërme të këtij instituti është një degë Normale që përgatit mësuese për shkollat.

Gjinnazet kanë degë klasike dhe degë reale. Në degët klasike mësohen gjuhë të huaja, si latinisht dhe anglisht, ndërsa në degët reale mësohen, si gjuhë të huaja, frëngjishtja e italishtja dhe, në Shkodër, edhe gjermanishtja.

Nevojat për mësues i plotëson Normalja e Elbasanit, e kthyer me 8 klasë në vitin shkollor 1935-1936. Në Normalen e Elbasanit mblidhen djem nga gjithë krahinat shqiptare për të mësuar mjeshtërinë e mësimdhënies. Duke qenë se kjo shkollë është hapur që në vitin 1909 dhe ka vazhduar të funksionojë pothuaj normalisht çdo vit shkollor, një pjesë e konsiderueshme e mësuesve të shkollave fillore kanë dalë prej kësaj shkolle. Pranë shkollës Normale të Elbasanit funksionon shkolla ushtrimore dhe, programet, në të dyja shkollat, sikundër edhe tekstet, janë pjesë e sistemit arsimor shqiptar.

Përveç këtyre gjinnazeve, në Korçë funksionon liceu francez me 7 klasë, ku programet që zhvillohen

janë të njëjta me ato të shkollës franceze. Mësimi bëhet frëngjisht, me profesorë francezë, të angazhuar me kontratë dhe të paguar prej shtetit shqiptar, që kanë mbaruar studimet e larta në Francë. Në këtë lice, gjuha shqipe mësohet si gjuhë e dytë. Si gjuhë të huaja në këtë lice, mësohen: në degën klasike - latinishtja dhe greqishtja; në degën reale - italishtja, anglishtja dhe gjermanishtja. Drejtimi administrativ i liceut është shqiptar, ndërsa drejtori teknik është francez, edhe ky i dyti i paguar nga shteti shqiptar.

- Shkollat qytetëse

Shkollat qytetëse janë me 4 klasë dhe, sipas të njëjtit raport, “janë krijuar për me u dhanë rast nxënësve të vazhdojnë disa vjet mësim të mesme e të specializohen në disa lëndë për jetën praktike”. Këto shkolla mund të ndiqen mbas mbarimit të shkollës fillore me 4 klasë. Për arsye të nevojave kulturore lokale, këto shkolla nuk kanë një program të njëjtë, me përjashtim të disa lëndëve të kulturës së përgjithshme. Lëndë të tjera bëhen sipas nevojave të qytetit. Për shembull, shkolla qytetëse e Durrësit ka disa lëndë kontabilitet, duke qenë se Durrësi është qyteti më i rëndësishëm tregtar i Shqipërisë; në qytetin e Beratit, duke qenë se vetë qyteti është qendër e rëndësishme bujqësore, mësohen lëndë që kanë lidhje me bujqësinë; në qytetësen mashkullore të Krujës mësohen degë të ndryshme të artizanatit, si punim druri e hekuri, - po në këtë qytet kemi edhe një shkollë qytetëse femërore.

Nxënësit që mbarojnë një shkollë qytetëse kanë të drejtë të regjistrohen në një gjimnaz, shkollë normale ose shkollë teknike (profesionale).

- Shkollat profesionale

Këto shkolla mund të klasifikohen në tre grupe: teknik, tregtar dhe bujqësor.

- Instituti Teknik 8-vjeçar i Tiranës, ku natyra e mësimave është marrja e njohurive teorike dhe praktike teknike. Kjo shkollë ndahet në disa degë të ndryshme: elektroteknik, elektromekanik, zdrukthëtar, bujqësor, mekanik etj. Për t’u dhënë mundësi nxënësve të praktikohen në bujqësi, pjesë

e shkollës është edhe një fermë bujqësore, ngritur disa vjet më parë, ku vetë nxënësit punojnë tokën.

- Instituti Tregtar i Vlorës.
- Instituti Bujqësor Shqiptaro-Amerikan i Kavajës, themeluar më 1931, nga Fondacioni Near East i New Yorkut. Kjo shkollë i takon shtetit shqiptar nga maji i vitit 1936. Shkolla është 3-vjeçare dhe ka edhe një degë femërore, me synim përgatitjen e amvisave të mira.

- Edukata fizike

Në të gjitha shkollat fillore dhe të mesme të arsimit shqiptar, i jepet rëndësia e duhur edhe edukatës fizike, “meqenëse edukimi mendor dhe fizik shkojnë paralel me zhvillimin e një trupi të shëndetshëm”. Në fund të vitit shkollor, për shumë vjet radhazi, zhvillohet një manifestim i përgjithshëm, në çdo qytet e katund ku funksionon një shkollë.

- Internatet

Internatet janë hapur me synimin për t’u dhënë mundësinë edhe nxënësve të vobektë të ndjekin një shkollë. Internate për nxënësit e fillores janë hapur në Orosh, Burrel, Krujë, Peshkopi, Kolonjë dhe Sarandë. Internatet funksionojnë edhe pranë çdo shkolle të mesme, me përjashtim të shkollave qytetëse.

Në fillim të vitit shkollor 1936-1937, në një fletëshpallje për plotësimin e nevojave të internateve me ushqime, Ministria e Arsimit liston ekzistencën e tyre pranë këtyre shkollave: Institutit Teknik, institutit “Nana Mbretneshë” dhe Gjimnazit në Tiranë, Institutit Tregtar në Vlorë, “Çamëria” në Sarandë, Gjimnazit në Gjirokastrë, “Kolonja” në Ersekë, Liceut në Korçë, Shkollës Normale në Elbasan, “Kosova” në Kromë, “Malet t’Ona” në Shkodër, “Mirdita” në Orosh (Mirditë, nënprefektura Lezhë), “Dibra” në Peshkopi dhe “Mat” në Burrel.¹⁵⁶

- Personeli mësimor

Është për t’u theksuar se niveli i mësimit në të gjitha shkollat e Shqipërisë po ngrihet, falë përmirësimit

¹⁵⁶ Fletorja Zyrtare, datë 26 gusht 1936, Nr. 55, vjeti XV.

të vazhdueshëm të personelit mësimor. Po rritet vazhdimisht numri i mësuesve të punësuar që kanë kryer një Normale, ndërsa në shkollat e mesme numri i profesorëve që kanë kryer studime universitare jashtë vendit. Në Shqipëri nuk ka ende një universitet, por mendohet se me kthimin e një numri të madh studentësh shqiptarë që janë çuar për studime në universitete e shkolla të larta të vendeve të ndryshme të Europës, “do të përmirësohen jo vetëm ana teknike e shkollës dhe aktivitetet shoqërore, por do të lartësohen edhe universi i kulturës dhe shoqërisë shqiptare”.

- Rregullimi i orëve të punës në industri për fëmijët dhe gratë.¹⁵⁷

Ndonëse nuk është në kompetencë të Ministrisë së Arsimit, paraqet interes ligji “Mbi rregullimin e orëve të punës në industri për të vegjëlit dhe për femnat”. Ligji ka datën 19 maj 1936, përmban 17 artikuj dhe është hartuar nën kujdesin e Ministrit të Punëve të Brendshme, Et-hem Toto. Sipas artikullit 1:

Ndalohet të marrunit në shërbim ose të venit në punë e të vegjëlte nën moshën 14 vjeç në stabilimenta publikë ose privatë. Përfshihen nga kjo dispozitë ato stabilimenta industriale të cilët punohen vetëm prej pjesëtarëve të një familje. Për efekt të kësaj dispozite, quhet punë të marrunit në shërbim të të vegjëlte në çdo lloj pune, të kryem kundra një shpërblimi, ose të kryem në një mënyrë të rregullshme qoftë edhe pa shpërblim.

Po ashtu, ligji nuk lejon marrjen në punë, natën, për fëmijë që nuk kanë mbushur moshën 18 vjeç dhe të femrave në çfarëdo moshe që të jenë, me përjashtim të atyre ku shërbejnë vetëm pjesëtarët e një familjeje dhe kur këto vende “nuk janë të rrezikshme, të ndyhta e inkomode dhe kur puna nuk bahet me kazanë avulli ose me motorë teknikë” (artikulli 4). Ligji përjashton nga këto dispozita gratë që mbajnë “pozita dirizhimi të cilat implikojnë përgjegjësi dhe që nuk janë të angazhuara për punë krah të zakonshme” (artikulli 6) dhe rastet kur puna kryhet nga nxënësit në shkollat

profesionale, por me kusht që “këto punime të jenë të lejueme dhe të mbikëqyrura prej autoritetit zyrtar” (artikulli 2).

- Të meta në shkollat shqiptare

Sipas një raporti përgatitur nga Ministria e Arsimit, datë 11.9.1936, të metat kryesore që vihen re në shkolla, mund të ndahen në dy grupe: mungesa teknike e materiale dhe mungesa shoqërore e kulturore. Në mungesat teknike dhe materiale, disa nga më kryesoret janë:

1. Mungesa e programeve të përshtatshme dhe të harmonizuara, që ta bëjnë arsimin të njësuar.
2. Mungesa e personelit administrativ, i aftë të përgatisë mësues dhe profesorë me formim pedagogjik; mungesa e inspektorëve dhe drejtorëve të shkollave, në gjendje të marrin rolin e udhëheqësve të mësuesve nga pikëpamja profesionale.
3. Mungesa e personelit të përgatitur nga pikëpamja didaktike, si në shkollat fillore, ashtu edhe të mesme; mungesa e disiplinës në punë dhe ndërgjegjjes profesionale.
4. Mungon infrastruktura shkollore. Në pjesën më të madhe shkollat gjenden në ndërtesa të papërshtatshme, pa kushte higjieno-sanitare; klasat janë të vogla dhe të tejmbushura me nxënës.
5. Mungojnë librat dhe tekstet shkollore, të unifikuara; mungon gjuha zyrtare.
6. Mungojnë orenditë e përshtatshme, mjetet mësimore, kabinetet e fizikës e të kimisë, hartat etj.
7. Mungon një organ teknik, në gjendje të studiojë nevojat e shkollës dhe mbi bazën e tyre të hartojë një program për marrjen e masave të duhura.

Mungesat shoqërore dhe kulturore lidhen me:

1. Ideja e monarkisë, si forma më e përshtatshme për qeverisje, nuk është vënë në shërbim të lartësimit dhe përparimit të Shqipërisë, nuk është formuluar dhe paraqitur si duhet përpara nxënësve.
2. Personeli i diplomuar me studime të larta universitare ka, në pjesën më të madhe, ide

¹⁵⁷ Fletorja Zyrtare, datë 15 tetor 1936, Nr. 55, vjeti XV.

ekstremiste dhe revolucionare, veçanërisht ata që kanë studiuar në Francë.

3. Arsimi fabrikon, kryesisht, një proletariat të rremë, të paaftë për t'a fituar bukën me punë dhe mjeshtëri praktike, që mbush kafenetë dhe aspiron vetëm për bursa dhe një vend pune në administratë si nëpunës. Të rinjtë që mbarojnë çdo vit gjimnazet e Tiranës, Shkodrës, Gjirokastrës dhe Liceun e Korçës harrojnë qëllimin e marrjes së bursave, dëshpërohen lehtë dhe transformohen në elemente të pakënaqur, duke mbushur me dëshpërim edhe rrethin e miqve e të familjarëve të tyre. Këta të rinj janë, vetvetiu, të ekspozuar për të pranuar çdo ide ekstremiste e përmbysëse ndaj rregullit shoqëror e regjimit monarkist dhe vetë-quhen viktimë të situatës së sotme.
4. Arsimi nuk e ka zgjidhur, radikalisht, problemin e organizimit të jetës jashtë shkollës. Mungojnë aktivitetet kulturore, sportet, kolonitë e verës, ekskursionet etj.
5. Arsimi ynë nuk ka bërë asgjë në organizimin e një propagande kulturore; mungojnë shfaqjet teatrale, festat e manifestimet popullore.
6. Arsimi ynë nuk ka bërë asgjë në drejtim të mbledhjes e regjistrimit të pasurisë kombëtare, gjuhës e kulturës sonë. Po humbasin shumë nga krijimet në fushën e këngës, përrallave, gojëdhënave, fjalës së urtë popullore; po humbasin zakonet e besëtytnitë, kostumet popullore e lloje të ndryshme punë dore e qëndismash etj.
7. Arsimi ynë nuk ka bërë asgjë në drejtim të organizimit të aktivitetit mendor të intelektualëve tanë, si për shembull mungon një organ shkencor dhe pedagogjik pranë Ministrisë së Arsimit.
8. Arsimi ynë nuk e ka përballuar integralisht problemin e pozitës juridike të arsimtarëve.

Sipas raportit, arsimi sot ka nevojë urgjente për marrjen e masave, edhe radikale, për forcimin e tij, duke filluar me eliminimin e mungesave teknike dhe materiale dhe, më tej, me organizimin me kujdes, në shkallë të gjerë, të arsimit profesional, “për t'i bërë të rinjtë tanë materialisht të lumtur, të ndjejnë gëzimin e

jetës, të kenë entuziazmin e punës, të aftë të fitojnë vetë bukën e vet dhe të fëmijëve të tyre në të ardhmen”.

Në përfundimet e raportit theksohet:

Të mos harrojmë, çdo pakënaqësi krijon një situatë të atillë shpirtërore, e cila vetvetiu punon në interes të Moskës e të propagandës së kuqe, duke kërcënuar drejtpërdrejt rregullin në Shqipëri dhe regjimin tonë monarkik.

• Tekstet shkollore

Më 5.12.1936,¹⁵⁸ Ministri i Arsimit, Nush Bushati, trajton problemin e teksteve. Sipas një qarkoreje që u dërgon të gjithë drejtorëve të shkollave fillore, porositi “Të përdoren vetëm tekstet e pëlqyem prej kësaj Ministrie, - për ato tekste, për të cilët nuk asht shprehë pëlqimi i Ministrisë, mësuesi duhet të pyesë më parë inspektorin e arsimit”, nëse Ministria është dakord që ai të përdoret. Personi përgjegjës për ndjekjen e kësaj porositje është inspektori i arsimit. Në zbatim të kësaj porositje, Ministria e Arsimit bashkangjiti edhe listën me titujt e librave që janë pranuar nga Ministria e Arsimit për përdorim në shkollat fillore të Mbretërisë:

Lista e teksteve të shkollave fillore

Abetare gegnisht	Paluca
Abetare tosknisht	Pogoni
Arithmetikë I	S. Hari
Arithmetikë II	P. Pogoni
Arithmetikë III	Paluca
Arithmetikë IV	Paluca
Arithmetikë V	Paluca
Këndime II gegnisht	Ministria e Arsimit
Këndime II tosknisht	Ministria e Arsimit
Këndime III	Ministria e Arsimit
Këndime IV	Ministria e Arsimit
Këndime V	Ministria e Arsimit
Gramatikë III	A. Xhuvani
Gramatikë IV	A. Xhuvani
Sintaksë I	A. Xhuvani
Mësime Shtetnore	A. Çausi

¹⁵⁸ *Shënim.* Ka një mospërputhje datash, pasi firma e z. Nush Bushati gjendet në një dokument, brenda mandatit të z. Faik Shatku si Ministër i Arsimit.

- Botime

Në lidhje me përgatitjen e mësuesve dhe ngritjen e tyre profesionale, Ministria e Arsimit u dërgon një qarkore të gjithë inspektorëve të arsimit, drejtorëve të internateve dhe Shkollës Normale, ku u rekomandon librin “Njohuri të përgjithshme pedagogjike”, përkthyer nga frëngjishtja nga zz. Abdullah Rami dhe Kristo Vide, të dy mësues.

Revista *Përpjekja Shqiptare* (*Ibid*: 274), në rubrikën “Jeta dhe librat”, ka një përmbledhje lidhur me revistën *Revue Internationale des études Balkaniques*, 1936, Beograd: Institut Balkanique, f. 629. Përmbledhja e këtij botimi të revistës, që mban firmën e Branko Merxhanit, është paraqitur e plotë për të evidentuar jo vetëm vlerat e kontributet në drejtim të çështjes shqiptare, por edhe sepse paraqiten, si redaktorë dhe autorë nga Shqipëria, Eqrem Çabej, Skënder Luarasi dhe Perikli Mborja. Akoma, është me vlerë të shihet gjuha e përdorur nga Merxhani, si dhe të vlerësohet kritika e autorit për më shumë studiues nga Shqipëria me botime të tilla.

Nga Branko Merxhani

Kemi përpara syve volumin e fundit (dy numra të përbashkëta) të kësaj reviste të madhe balkanologjike, botimi i së cilës filloi vjet, në Beograd, si organ i Institutit Balkanologjik t’atjeshëm. Është një punë me të vërtetë për t’u lavdëruar, sepse përmban bashkëpunimin e vlyer, jo vetëm të shkencëtarëve më të njohur të vendeve të ndryshme të Balkanit, por edhe atë të pjesës më të zgjedhur të balkanologëve t’Evropës. Mund të themi pa frikë se është revista më e pasur balkanologjike që ka parë gjer më sot dritën botimit. Del rregullisht dy herë në vit me format të madh dhe me shkrime origjinale, të shkruara në frëngjisht, gjermanisht, inglisht dhe italisht. Përveç kësaj, përmban kërkime të ndryshme që kanë të bëjnë, drejt për së drejti, edhe me Albanologjinë. Volumi i fundit ka më tepër se 12 artikuj dhe shënime që i përkasin historis dhe gjuhës s’onë. Rëndësi të posaçme, nga pikëpamja albanologjike, kanë këto: “Gjendja e sotëshme e kërkimeve illyriane” nga Karl Kerenyi (Budapest), “Gjurmime balkano-latine” nga Norbert Jokl (Wien), “Një suffix shqip në rumanishten” nga Th. Capidan (Bukuresht),

“Gjuhët balkanike” nga Kr. Sandfeld etj.

Veç këtyre, janë për t’u kënduar edhe “Një artikull i dokumentuar mbi studimet islamike në Jugosllavi” nga Fehim Bajraktareviç (Beograd), “Ballkani nën sundimin e Romës” nga Rudolf Egger (Wien), “Qytetrimi balkanik n’epokën byzantine” nga Charles Diehl (Paris), “Balkani dhe perandoria bizantine” nga N. Jorga (Bukuresht), “Jeta ekonomike e Balkanit në epokën mesjetare” nga Ivan Zakazov (Sofia), “Shpirti kulturo-historik i Balkanit” nga Vladimir Dvornikoviç (Shkup), “Balkani dhe Evropa” nga A.H.Kober (Frankfurt) etj.

Midis bashkëpunëtorëve dallohen edhe një tokë emna shkencëtarësh të radhës së parë të Balkanit. Nga ana e jonë muarnë pjesë, në redaktimin e këtij volumi të fundit, Eqrem Çabej, Skënder Luarasi dhe Perikli Mborja, kontributet e të cilëve, gjithsej, zënë 25 faqe. Eqrem Çabej, i cili shkruan një gjermanishte të bukur, jep disa shënime rreth elementeve gjuhësore rumune në shqipen dhe shqipe në rumanishten. Kontribut i tij i dyt përmban disa shënime studimesh të shkurtra të bëra në kornizën e artikullit të linguitit rumun Papahagi mbi “Shprehjet paralele në gjuhët rumune, shqipe, greqishte të re dhe bulgarishte”. Ky artikull është botuar në vitin 1908 në “XIV Jahresbuch” të institutit gjuhësor rumun të Leipzigut. Paralelizmat gjuhësore kërkojnë njohje të gjera dhe tej kufirit të linguitikës indogjermane ...

Skënder Luarasi shkruan një skicë të vogël frëngjisht mbi letërsinë t’onë. Gjithsej 4 faqe. Zë në gojë me pak fjalë punëtorët e parë të shqipes, poetët e rinj, sidomos Lasgush Poradecin, të cilin e quan “beniamin të poezis shqipe”. Është për të vënë re se Skënderi në këtë shënim të tij të shkurtër në vend që të bënte një ekspozë të paanshme dhe të gjallë, kërkon të rrëfëhet si një kritik me tendenca estetike të modës së fundit. Dhe bile çuditërisht na paraqet Lasgushin, poet me kuptimin më të lartë të fjalës dhe përpara çdo gjëje tjetër artist dhe filozof si një “proletar” (!) nga origjina”, i cili paska ecur “mbi një rrugë të gabuar” ... Dhe bashkëpunimi i Perikli Mborja nuk kalon 3 faqe të shkruara në një frëngjishte të bukur dhe plot shije. Arti shqiptar, pa histori dhe pa traditë,

thotë Perikliu, është lindur “impresionist”. Dhe krijonjësit e këtij “impresionizmi shqiptar” janë Vangjush Miho që vjen nga “Shkolla italiane” dhe zonjusha Androniqi Zongo, e cila u formua nëpër “Bukurit arkitekturale të Greqisë”.

Siç shihet, bashkëpunimi shqiptar në këtë volum të madh prej 600 e ca faqesh zë një vend shumë mikroskopik. Për të merituar një vend më të gjerë nëpër botime shkencore të huaja do punë më tepër dhe fuqi më të dendur.

Raportime dhe çështje nga rrethet

Problematika të tjera me të cilat merret Ministria e Arsimit gjatë kësaj periudhe, janë ato që lidhen me çështjen e tokave ku janë ndërtuar ose gjenden shkolla, kuadri, tekstet dhe kopshtet shkollore.

Vlorë

Në një korrespondencë ndërmjet Ministrisë së Arsimit dhe inspektorit të Vlorës, bëhet me dije:

Kemi nderin me ju njoftue se inspektoria e Arsimit, Vlorë, i ka drejtuar një shkresë prefekturës së atjeshme, nëpërmjet së cilës kërkon t'i vihet në dispozicion, për nevojat shkollore, fusha “Kala” në Vlorë, për shkollën që gjendet në Lagjen Zog I, Vlorë. Meqenëse fusha “Kala” është pasuri shtetërore, ju lutemi të bëhen veprimet përkatëse që kjo fushë të kalojë në përdorim të inspektorisë së Arsimit të lartpërmendur. Fusha në fjalë kufizohet: në lindje me Ibrahim Tiganin, në perëndim me rrugë, në veri me rrugën e trenit të Selenicës dhe në jug me ndërtesa private, të cilat, sikurse informohemi, janë zgjeruar jashtë kufijve që u takon, duke përfshirë edhe toka të tjera Shtetërore. Sipas inspektorit, fusha mund të përdoret për kopsht shkollor dhe për mësimin e gjimnastikës dhe, më vonë, në të mund të ngrihet edhe godina shkollore.

Ministri i Arsimit, Nush Bushati ja dërgon këtë shkresë Ministrisë së Financave, në përgjigje të shkresës nr. 415/1 datë 13.11.1935 ardhur nga inspektori i arsimit të Vlorës. Ministri i Financave, Rrok Gera, autorizon përdorimin e fushës për nevojat e shkollës, në

bashkëpunim me Këshillin e Vendit, me shkresën datë 17.12.1935, por të gjitha veprimet të bëhen me proces-verbal të rregullt. Shkresa përcillet, në emër të ministrit të Financave, nga zëvendësministri, Dr. Dodbiba.

Peshkopi

Pranë Institutit “Kastriot” në Peshkopi do të ndërtohet një fidanishte për nevoja të qarkut. Më 9.11.1935, Ministri i Arsimit, Nush Bushati autorizon ndihmën që duhet të japë drejtori i konviktit në lidhje me akomodimin e specialistet që do të dërgohet për këtë qëllim.

Sarandë

Më 24.10.1935, sipas një telegrami shifër dërguar nga Inspektoria e Arsimit, Vlorë, Ministria e Arsimit informohet se Konsullata Greke në Sarandë po bën propagandë të hapur dhe “pa farë droje” dhe ka paguar 3 muaj rrogë mësuesit privatë të rrethit të Himarës, caktuar për shkollat greke që duan të çelin.

Statistika dhe të dhëna (shkollat dhe mësuesit)

Viti shkollor 1935-1936

Në rang vendi

Sipas statistikës, në këtë vit shkollor, Berati ka gjithsej 62 shkolla fillore (53 shkolla të përziera M&F; numrin më të madh e kanë shkollat me 4 klasë, 40 shkolla), Dibra ka gjithsej 52 shkolla fillore (33 shkolla të përziera M&F; numrin më të madh e kanë shkollat me 4 klasë, 26 shkolla); Durrësi ka gjithsej 37 (10 shkolla të përziera M&F; numrin më të madh e kanë shkollat me 4 klasë, 18 shkolla), Elbasan ka gjithsej 35 shkolla fillore (28 shkolla të përziera M&F; numrin më të madh e kanë shkollat me 4 klasë, 20 shkolla), Gjirokastra ka gjithsej 123 shkolla fillore (110 shkolla të përziera M&F; numrin më të madh e kanë shkollat me 4 klasë, 53 shkolla), Korça ka gjithsej 126 (106 shkolla të përziera M&F; numrin më të madh e kanë shkollat me 4 klasë, 63 shkolla), Kosova ka gjithsej 22 (10 shkolla të përziera M&F; numrin më të madh e kanë shkollat me 4 klasë, 10 shkolla), Shkodra ka gjithsej

59 shkolla fillore (15 shkolla të përziera M&F; numrin më të madh e kanë shkollat me 5 klasë, 16 shkolla), Tirana ka gjithsej 25 shkolla fillore (11 shkolla të përziera M&F; numrin më të madh e kanë shkollat me 4 klasë, 11 shkolla) dhe Vlora ka gjithsej 40 shkolla fillore (30 shkolla të përziera M&F; numrin më të madh e kanë shkollat me 3 klasë, 14 shkolla). Në përqindje, prefektura që ka numrin më të madh të shkollave të përziera (M&F), në raport me numrin e përgjithshëm të shkollave, është Gjirokastra me 89.43 % (110/123*100); në vend të dytë është Berati me

85.48 % dhe në vend të tretë është Korça me 84.13 %. Në shkallë vendi, ky raport është 69.88% (pjesa tjetër e shkollave fillore janë ose femërore, ose mashkullore). Në shkollat fillore, mësues të punësuar, në total, janë 1125, por numrin më të madh të të punësuarve e zënë mësues meshkuj (828), në krahasin me koleget femra (gjithsej 297, duke përfshirë edhe personelin femëror të foshnjoreve). Në përqindje, mësues meshkuj janë 73.6%. Profesionit i mësuesisë, në këtë periudhë, është pothuaj tërësisht mashkullor.

Tabelë 17: Statistikë për vitin shkollor 1935-1935.

Prefektura	Nxënës, të regjistruar				Nxënës, të rregullt		Kanë marrë dëftesë lirimi		Bursistë filloresh		Inspektorë në zonë
	Foshnjore		Shkolla fillore		Foshnjore	Filllore					
	M	F	M	F	M&F	M&F	M	F	M	F	
Berat	20	18	4308	1816	30	5773	174	80	-	-	1
Dibër	-	-	2747	596	-	2917	71	2	168	-	-
Durrës	59	89	3504	1101	141	3971	159	60	-	-	1
Elbasan	-	-	2412	896	-	2795	102	34	-	-	1
Gjirokastrër	47	28	6111	3261	58	8209	195	72	60	-	2
Korçë	248	209	8191	4668	349	11539	319	162	31	-	2
Kosovë	-	-	1622	199	-	1466	60	2	83	-	-
Shkodër	341	387	3785	1118	590	4879	183	96	83	20	1
Tiranë	381	336	2594	1066	593	3153	187	66	-	-	1
Vlorë	88	102	2155	891	87	2564	97	29	-	-	1
Total	1184	1169	37429	15612	1848	47266	1547	603	425	20	10

Prefektura	Institute fillore									Personeli			Konvikte filloresh	
	Foshnjore	Shkolla fillore								Foshnjore	Filllore			
	M&F	M	F	M & F	5 kl.	4 kl.	3 kl.	2 kl.	1kl.	F	M	F	M	F
Berat	1	7	2	53	10	40	5	5	2	1	95	19	-	-
Dibër	-	17	2	33	5	26	12	4	5	-	65	6	2	-
Durrës	1	24	3	10	9	18	5	4	1	2	73	26	-	-
Elbasan	-	6	1	28	8	20	6	1	-	-	56	14	-	-
Gjirokastrër	1	9	4	110	16	53	31	12	11	1	159	34	1	-
Korçë	3	14	6	106	21	63	32	2	8	6	143	87	1	-
Kosovë	-	12	-	10	4	10	4	2	2	-	31	3	1	-
Shkodër	2	38	6	15	16	11	16	9	7	9	96	31	2	1
Tiranë	6	14	-	11	9	11	2	3	-	12	55	30	-	-
Vlorë	1	6	4	30	12	9	14	5	-	3	55	13	-	-
Total	15	147	28	406	110	261	127	47	36	34	828	263	7	1